

Virkamiesten EU-tiedon hankinta

- mistä tietoa hankitaan ja kuinka siinä onnistutaan?

Satu Ristelä

Tampereen yliopisto
Informaatiotieteiden yksikkö
Informaatiotutkimus ja
interaktiivinen media
Pro gradu –tutkielma
Helmikuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO, Informaatiotieteiden yksikkö

Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media

Ristelä Satu: Virkamiesten EU-tiedon hankinta - mistä tietoa hankitaan ja kuinka siinä onnistutaan?

Pro gradu –tutkielma, 62 s., 2 liites.

Helmikuu 2014

Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää ministeriövirkamiesten Euroopan unioniin liittyvän tiedon tarvetta ja hankintaa sekä sen hankintaan liittyviä esteitä ja ongelmia. Tutkimus kuuluu ammatillisen tiedon hankinnan tutkimuksen piiriin. Se hyödyntää löyhästi Leckien ja Pettigrew'n ammatillisen tiedon hankinnan yleismallia sekä Wilsonin ensimmäistä tiedonhankintamallia.

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla yhdeksää neljässä eri ministeriössä työskentelevää virkamiestä. Haastattelut tehtiin kasvotusten ja ne toteutettiin huhtikuussa 2013. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimuksessa käy ilmi, että ministeriövirkamiehet tarvitsevat työssään EU-tietoa, vaikka heidän tehtävänsä eivät suoraan liittyisi EU:hun. Virkamiesten EU-tiedon tarve vaihtelee päivittäisestä kuukausittaiseen. Tärkeimmät kanavat EU:hun liittyvän tiedon hankintaan ovat Eutori eli valtionhallinnon asianhallintajärjestelmä, Internet ja kollegat.

Tutkimuksessa selviää, että virkamiesten EU-tiedon hankinnassa ei ole varsinaisia esteitä, vaan he löytävät tarvitsemansa tiedon tavalla tai toisella. Tiedonhankinnassa on kuitenkin ongelmia, jotka vaikeuttavat sitä. Suurimmat ongelmat ovat ajan puute, lähteiden ja tiedon suuri määrä sekä kieleen liittyvät ongelmat.

Asiasanat: ammatillinen tiedon hankinta, Euroopan unioni, kanavat, ongelmat, virkamiehet

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Keskeiset käsitteet.....	2
2.1 Euroopan unioni ja suomalaiset ministeriövirkamiehet.....	2
2.1.1 Mikä on EU?.....	3
2.1.2 EU:n päätöksenteko	4
2.1.3 EU-asioiden hallinta Suomessa	4
2.2 Tiedontarve ja tiedonhankinta	6
2.2.1 Tiedontarve	6
2.2.3 Tiedonhankinta	8
2.2.4 Tiedonhankinnan esteet ja ongelmat.....	9
2.3 Tiedonlähteet ja kanavat	11
3 Teoreettinen viitekehys.....	13
3.1 Tiedonhankintatutkimus	13
3.1.1 Leckien ja Pettigrew'n ammatillisen tiedon hankinnan yleismalli.....	14
3.1.2 Wilsonin malli	19
4 Aikaisempi tutkimus	20
4.1 Kumpulaisen ja Järvelinin tutkimus	20
4.2 Ulkomainen tutkimus.....	22
4.2.1. Tutkimus EU-tietoon liittyvästä informaatiolukutaidosta	22
4.2.2 Tutkimus yhteistoiminnallisen tiedonhankinnan esteistä	25
4.2.3 Tutkimus iranilaisista maatalousneuvojista ja asiantuntijoista.....	26
5 Empiirisen tutkimuksen toteuttaminen	28
5.1. Tutkimuksen viitekehys ja tutkimusongelmat	28
5.2 Aineistokeruumenetelmä	29
5.3 Laadullisen analyysin tekeminen.....	32
6 Tutkimustulokset	34
6.1 EU-tiedon tarve.....	34
6.1.1 EU-tiedon tarve ja työtehtävät	35
6.1.2 Käytettävät lähteet	37

6.2 Kanavat	38
6.2.1 Eutori	39
6.2.2 Internet	40
6.2.3 Kollegat.....	43
6.3 Tiedonhankinnan esteet ja ongelmat.....	45
6.3.1 Ajan puute.....	47
6.3.2 Lähteiden ja tiedon määrä.....	48
6.3.3 Kieli	50
7 Johtopäätökset.....	51
7.1 EU-tiedontarve.....	51
7.2 Kanavat	53
7.3 Esteet ja ongelmat.....	56
8. Lopuksi	58
Lähteet	60
Liite 1	63
Liite 2.....	64

1. Johdanto

Tutkielman tavoitteena on selvittää millaisia Euroopan unioniin liittyviä tiedontarpeita on ministeriövirkamiehillä, mitä kanavia käyttäen he hankkivat tarvitsemansa tiedon ja millaisia esteitä ja ongelmia hankintaprosessissa mahdollisesti ilmenee.

Suomi on ollut Euroopan unionin jäsenmaa vuodesta 1995. Jäsenyys vaikuttaa monin tavoin kansalliseen päätöksentekoomme muun muassa direktiivien kautta. Euroopan unionin vaikutus näkyy vaihtelevassa määrin eri ministeriöiden virkamiesten työssä riippuen heidän toimialastaan ja vastuualueistaan. Lähtöoletuksenani on se, että lähes jokainen virkamies tarvitsee EU:hun liittyvää tietoa edes joskus ja haluan tietää missä määrin näin on. Usein kuulee puhuttavan EU:n ja siihen liittyvää tiedon valtavasta määrästä ja sekavuudesta. Terran (2009) mukaan EU-tiedon saavutettavuutta on myös tutkittu vähän, mutta uskoisin että sille olisi tilausta laajemminkin. Olisi mielenkiintoista tietää millaista tarvittava EU-tieto on ja mihin sitä tarvitaan sekä onko sen hankkiminen käytännössä niin monimutkaista kuin oletetaan.

Tutkimus sijoittuu ammatillisen tiedonhankinnan tutkimuksen piiriin. Ammatillisen tiedonhankinnan tutkimuksessa tutkitaan työelämässä ilmeneviä tiedontarpeita ja tiedonhankinnan tapoja. Tutkimuksen lähtökohtana on, että työtehtävät aikaansaavat yksilössä tiedontarpeita, jotka puolestaan johtavat tiedonhankintaan. Iso osa tiedonhankintatutkimusta on juuri ammatillisen tiedon hankinnan tutkimusta. (Haasio & Savolainen, 2004, 69.) Eri organisaatioiden ja eri työntekijäryhmien tiedontarpeita on tutkittu pro gradu -tutkielmissa melko paljon, mutta niissä ei ole tutkittu tiedonhankintaan liittyviä ongelmia ja esteitä. Muun muassa Peter Lindström on vuonna 2004 valmistuneessa työssään tutkinut Suomen Pankin tutkijoiden tiedonhankintaa. Sini Lehto on vuonna 2012 valmistuneessa gradussaan tutkinut ammatillisen tiedon hankintaa Espoon kaupunginarkistossa.

Tutkimuskohteensa puolesta lähinnä omaa tutkielmaani on Hanna Järvisen 2012 valmistunut gradu, jossa hän tutkii valtionhallinnon virkamiesten tiedonhankintakanavia.

Keskeisenä tarkasteltavana hänen tutkimuksessaan on Eutori -järjestelmä, joka on valtionhallinnon EU-valmistelua tukeva asianhallintajärjestelmä, mutta siinä huomioidaan muitakin kanavia. Järvisen lähestymistapa aiheeseen on hyvin erilainen kuin omani, koska siinä aineisto kerättiin kyselylomakkeilla ja analysoitiin kvantitatiivisesti. (Järvinen 2012.) Aihe tuskin on muutenkaan loppuun kulutettu ja esteiden ja ongelmien tarkastelu tuo tuoreen näkökulman tutkimukseeni.

Omaksi aiheekseni EU-tiedon hankinnan tutkimus ministeriöympäristössä valikoitui siksi, että olen kiinnostunut EU:sta ja sen vaikutuksista Suomessa. Olen myös kiinnostunut valtionhallinnosta ja ministeriöistä työympäristönä, ja tutkimukseni myötä pääsen tutustumaan eri ministeriöiden työhön. Keräsin tutkimusaineiston teemahaastatteluilla ja analysoin haastatteluja sisällönanalyysin keinoin. Tutkimus on painopisteiltään vahvasti empiirinen ja kvalitatiivinen eli laadullinen.

Tutkielmani etenee siten, että ensin esittelen tutkimuksen keskeiset käsitteet luvussa kaksi. Luvussa kolme käsittelen tutkimuksen teoreettista viitekehystä, jonka jälkeen siirryn esittelemään aiheeseeni liittyvää aikaisempaa tutkimusta luvussa neljä. Viidennessä luvussa täsmennän empiirisen tutkimuksen asetelman. Empiirisen tutkimuksen tulokset raportoidaan luvussa kuusi. Seitsemännessä luvussa teen yhteenvedon keskeisistä tuloksista ja esitän niitä koskevia johtopäätöksiä. Kahdeksannessa luvussa arvioin tutkimukseni onnistumista ja pohdin mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2. Keskeiset käsitteet

2.1 Euroopan unioni ja suomalaiset ministeriövirkamiehet

Tutkimuskysymysteni taustoittamiseksi on syytä hieman tarkastella Euroopan unionia ja siihen liittyviä asioita. Tutkimukseni kannalta on oleellista hahmottaa EU:n suhdetta Suomen kansalliseen hallintoon. Seuraavassa pyrin selventämään EU:n päätöksenteon ja suomalaisen valtionhallinnon suhdetta siten, että se tekee tutkimuskysymykseni

virkamiesten EU-tiedon tarpeesta ymmärrettävämmäksi. Aluksi kuvaan Euroopan unionin perusolemusta lyhyesti ja siirryn sitten kuvailemaan ensin unionin päätöksentekoa ja sitä kautta jatkan lopuksi käsittelemään kansallista EU-asioiden hallintaa. Pyrin avaamaan nimenomaan EU:n läsnäoloa ja vaikutusta ministeriöiden arjessa ja niiden virkamiesten käytännön työssä.

2.1.1 Mikä on EU?

Euroopan unioni on 28¹ eurooppalaisen jäsenmaan muodostama liitto, jonka jäsenenä Suomi on ollut vuodesta 1995. Euroopan unionin historia yltää vuoteen 1951, jolloin perustettiin Euroopan hiili ja teräsyhteisö. Vuonna liiton 1993 nimeksi muutettiin Maastrichtin sopimuksella Euroopan unioni. Nykyisin sen alueella asuu puoli miljardia kansalaista. Taloudellisen yhteistyön ympärille rakennettu liitto on vuosikymmenten saatossa laajentunut kattamaan hyvin laajan kirjon asioita. EU toimii monilla eri aloilla, mutta vain niillä, joille sen jäsenvaltiot ovat antaneet sille toimivallan. (Ruonala 2011; Eurooppatiedotus 2013.)

EU:n ja sen jäsenvaltioiden päätösvalta vaihtelee suuresti aloittain ja asiakohtaisesti. Joillain sektoreilla EU:lla on vahvasti ohjaava rooli keskeisten seikkojen suhteen, mutta toisilla sektoreilla sillä ei ole merkittävää sananvaltaa tai ohjaavaa roolia yli kansallisen päätöksenteon². Tämä seikka näkyi myös omissa haastatteluissani. Seuraavaksi käsittelem lyhyesti EU:n päätöksentekoa sekä niitä rakenteita, joilla Suomen kansallisessa toiminnassa ollaan mukana tässä. (Ruonala 2011; Eurooppatiedotus 2013.)

¹Vuodesta 1951: Alankomaat, Belgia, Italia, Luxemburg, Ranska ja Saksa; vuodesta 1973: Irlanti, Iso-Britannia ja Tanska; vuodesta 1981: Kreikka; vuodesta 1986: Espanja ja Portugali; vuodesta 1995: Itävalta, Ruotsi ja Suomi; vuodesta 2004: Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Slovakia, Slovenia, Tsekin tasavalta, Unkari ja Viro; vuodesta 2007: Bulgaria ja Romania ja vuonna 2013: Kroatia (Ruonala 2011, 12.)

²Esimerkiksi koulutuslalla jäsenmaat päättävät itse koulutusjärjestelmiensä luomisesta ja sisältöjen määrittelystä ja EU: n rooli on tukea ja kehittää korkealaatuista koulutusta ja kannustaa jäsenmaita suurempaan yhteistyöhön. Liikennepolitiikassa puolestaan EU:n vaikutus kansalliseen päätöksentekoon on suuri varsinkin kuljetusten, raskaan liikenteen ja merenkulun suhteen. (Eurooppatiedotus 2013.)

2.1.2 EU:n päätöksenteko

Euroopan unionin rakenne on monimutkainen, eikä sen päätöksentekoprosessit noudata perinteistä hierarkkista järjestystä. Unionin virallisia toimielimiä ovat Eurooppa-neuvosto eli valtionpäämiesten huippukokous, EU:n neuvosto, Euroopan komissio, Euroopan parlamentti, Euroopan unionin tuomioistuin, Euroopan keskuspankki ja tilintarkastustuomioistuin. Eurooppa-neuvosto koostuu EU-maiden valtion tai hallitusten päämiehistä, erikseen valitusta puheenjohtajasta sekä komission puheenjohtajasta ja se kokoontuu vähintään puolen vuoden välein. Se päättää unionin poliittisista suuntaviivoista, mutta sillä ei ole lainsäädäntövaltaa. Lainsäädäntövaltaa käyttää Euroopan parlamentti, Euroopan unionin neuvosto ja Euroopan komissio. Nämä toimielimet vastaavat koko unionin alueella sovellettavan politiikan ja lainsäädännön laatimisesta. Komissio tekee säädösehdotuksen, ja parlamentti ja neuvosto päättävät niiden hyväksymisestä. Säädösten toimeenpano kuuluu komissiolle yhdessä jäsenvaltioiden kanssa. (Euroopan unioni 2013, Ruonala 2011, 30-46.)

2.1.3 EU-asioiden hallinta Suomessa

Jokaisella jäsenmaalla on oma järjestelmänsä EU-asioiden kansalliseen hallintaan. Poliittiset linjaukset tehdään Suomessa pääministerin johtamassa hallituksen EU-ministerivaliokunnassa. Virkamiestasolla Suomessa EU-asioita hoidetaan niin sanotun yhteensovittamisjärjestelmän kautta. Se rakentuu kolmen pylvään, valtioneuvoston, eduskunnan ja ministeriöiden, varaan. Eri toimijoiden yhteistyön ja asioiden koordinoinnin takaamiseksi EU-asioiden parissa työskennellään tarkoitusta varten muodostetuissa komiteoissa, valiokunnissa, sihteeristöissä ja jaostoissa. (Eurooppatiedotus 2013; Valtioneuvosto 2013; Viinamäki 2007, 73-74.)

EU-asioiden käsittelyyn osallistuvat valtioneuvosto, valtioneuvoston EU-asioiden osasto, ministeriöt, EU-ministeriövaliokunta, EU-asioiden komitea ja EU-jaostot. Osana järjestelmää toimii myös Brysselissä sijaitseva Suomen pysyvä EU-edustusto. Eduskuntaa informoidaan EU-asioista ja tarvittaessa se osallistuu niiden käsittelyyn.

Eduskunnan suuren valiokunnan tehtävä on varmistaa eduskunnan vaikutuksen ja parlamentaarisen valvonnan toteutuminen EU-päätöksenteossa. (Eurooppatiedotus 2013; Valtioneuvosto 2013; Viinamäki 2007, 73-74.)

Valtioneuvoston rooli EU-asioissa on keskeinen, ja valtioneuvoston kanslia vastaa Suomen EU-politiikan yhteensovittamisesta. Rajallisten resurssien takia käytännön vastuu EU-asioiden seurannasta, valmistelusta ja Suomen kantojen muodostuksesta on hajautettu ministeriöille. Valtioneuvoston ohjesäännön mukaan valtioneuvoston kanslian toimialaan kuuluu ”Euroopan unionissa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittaminen sekä Euroopan unionin kehittämisen kannalta keskeiset horisontaaliset ja institutionaaliset asiat.” (Valtioneuvosto 2013; Viinamäki 2007, 73-74.)

Jokainen Suomen 12 ministeriöstä vastaa omaan hallinnonalaansa kuuluvista EU-tehtävistä. Kaikille EU-asioille nimetään vastuuministeriö, joka laatii alustavan kannan asiaan. Ministeriöissä kannan muodostus tapahtuu virkamiestyönä. Ministeriöstä riippuen valmisteluvastuu on jaettu tietyille EU-asioita käsitteleville virkamiehille tai siten, että jokainen virkamies hoitaa omaan vastuualaansa liittyvien asioiden valmistelun. (Eurooppatiedotus 2013; Valtioneuvosto 2013; Viinamäki 2007, 73-75.)

Virkamiehet valmistelevat alustavia kantoja, joita käsitellään kansallisissa jaostoissa. Jaostoja on 37 ja kunkin puheenjohtaja ja sihteeri tulevat siitä ministeriöstä kenen vastuualaan kyseinen jaosto kuuluu. Jäseninä siinä on vastuullisen ministeriön virkamiehiä ja muiden ministeriöiden ja keskusvirastojen edustajia sekä laajemmassa kokoonpanossa myös etujärjestöjen ja muiden intressitahojen edustajia. Toinen merkittävä tehtävä ministeriöillä on seurata ja arvioida EU-politiikkojen toteuttamista Suomessa. Ministeriöillä on myös vastuu toimenpiteiden raportoinnista komissiolle ja muille organisaatioille. (Eurooppatiedotus 2013; Valtioneuvosto 2013; Viinamäki 2007, 74.)

2.2 Tiedontarve ja tiedonhankinta

Tässä tutkimuksessa selvitetään virkamiesten tiedontarvetta ja tiedonhankintaa. Seuraavaksi määrittelen lyhyesti näiden käsitteiden sisältö. Tiedontarve ja tiedonhankinta nivoutuvat oleellisesti toisiinsa, koska ensimmäinen on jälkimmäisen tapahtuman edellytys. (Savolainen 1999, 73-84.) Luvussa 2.2.1 käyn läpi tiedontarpeen käsitettä ja määrittelen, mitä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan EU-tiedon tarpeella. Kappaleessa 2.2.2 määrittelen tiedonhankinnan käsitettä ja viimeisessä alaluvussa 2.2.3 käsittelen tiedonhankinnassa ilmeneviä esteitä ja ongelmia Wilsonin (1981) ja Nicholasin (1996) teorioiden valossa.

2.2.1 Tiedontarve

Tiedontarpeen käsitettä on hankala määritellä yksiselitteisesti. Yksilön tarpeisiin liittyvä problematiikka on aina monimutkaista ja vaikea käsitteellistää yleispätevästi. Informaatiotutkimuksen parissa on erilaisia, toisistaan poikkeavia käsityksiä siitä mitä tiedontarve pohjimmiltaan on, mutta toisaalta sen sisältöä on analysoitu melko vähän. Myös empiirinen tutkimus tiedontarpeesta on ollut vähäistä. Vaikka tiedontarpeen käsite on jäsentymätön, ja jotkut tutkijat jopa kyseenalaistavat koko termin mielekkyyden, käyttävät useimmat alan tutkijat sitä kuitenkin. (Haasio & Savolainen 2004, 21-27; Savolainen 1999, 73-84.)

Tutkijat suhtautuvat tiedontarpeen käsitteeseen hyvin pragmaattisesti ja käyttävät sitä apuvälineenä, jolla viittaavat kaikkiin niihin eri tekijöihin, jotka saavat yksilön tai ryhmän toimimaan lisätiedon saamiseksi. Syvällistä teoreettista määrittelyä mielekkäämpää myös tässä yhteydessä on lähestyä tiedontarpeen käsitettä käytännöstä lähtien. Yksi tieteenalalla keskeinen tapa lähestyä aihetta on sen jako ammatillisen ja ei-ammattillisen tiedon tarpeeseen. Ensimmäisellä tarkoitetaan kaikkia yksilön työelämästä tai opiskelusta kumpuavia ja siihen liittyviä tiedontarpeita. Jälkimmäinen taas koskee kaikkea työelämän ja opiskelun ulkopuolisesta elämästä nousevia tiedontarpeita. (Haasio & Savolainen 2004, 21-27; Savolainen 1999, 73-84.)

Edellä esitelty erottelu on kontekstipohjainen, eikä ota kantaa tiedontarpeen muihin ominaisuuksiin kuten tarvittavan tiedon luonteeseen tai muotoon. Toinen konkreettinen jaottelu on jako orientoivan ja praktisen tiedon tarpeeseen. Edellisellä viitataan yleisempään toimintaympäristön seurantaan ja pyrkimykseen pysyä ajan tasalla sen muutoksista. Jälkimmäisellä puolestaan tarkoitetaan tiedontarvetta, joka syntyy jonkin tietyn tehtävän suorittamiseen tai ongelman onnistuneeseen ratkaisemiseen. Sekä orientoivan että praktisen tiedon tarvetta voi ilmetä ammatillisen ja ei-ammattillisen toiminnan yhteydessä. (Savolainen 1999, 81.)

Tiedontarvetta voidaan ymmärtää myös sen kautta, että se käsitteellisenä terminä korvataan konkreettisella ajatuksella siitä, mikä tehtävä³ aikaansaa tiedonhankinnan. Koska käsillä olevat tehtävät luovat reunaehdot tiedonhankinnalle ja tämä tehtävä motivoi toimintaan tiedon hankkimiseksi, voi Haasion ja Savolaisen (2004) mukaan koko tiedontarpeen käsite jäädä turhaksi. Tiedontarpeen käsite on kuitenkin hyvä apuväline, jolla viitata kattavasti kaikkiin niihin tekijöihin, jotka aikaansaavat tiedonhankintaa. Käsitettä on kuitenkin käytettävä siten, että sillä viitataan juuri noihin edellä mainittuihin tiedonhankinnan käynnistäviin seikkoihin, eikä abstraktina käsitteenä tai tiedontarpeena sinänsä. (Haasio & Savolainen 2004, 21-27.)

EU-tiedon tarpeella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa mitä tahansa Euroopan unioniin liittyvä tietoa, mitä virkamiehet tarvitsevat työssään. Annoin haastateltavien itse määrittellä sen, minkä he kokivat EU:hun liittyväksi tiedoksi. Euroopan instituutioiden tuottamat asiakirjat ovat luonnollisesti EU-tietoa, samoin kansalliset asiakirjat, jotka suoraan liittyvät EU:n päätöksentekoon. Hankalampia rajanvetoja ovat mm. muiden maiden tuottama tieto tai joidenkin muiden organisaatioiden kuin EU:n instituutioiden tuottama tieto. Näissä tapauksissa haastateltavat saivat itse oman logiikkansa mukaan päättää, kuuluvatko ne tutkimuksen aihepiiriin vai eivät. Toinen kysymys oli se, kuuluuko virkamiesten itse tuottama EU-tieto tutkimusalueeseen.

³Esimerkiksi ruoan valmistus (ei-ammattillinen tiedontarve) motivoi etsimään reseptiä, tuleva kokous (ammattillinen tiedontarve) vaatii lukemaan tausta-aineiston.

2.2.3 Tiedonhankinta

Tiedonhankinta on seurausta tiedontarpeesta. Laajasti määriteltynä tiedonhankinta tarkoittaa prosessia, joka syntyy tiedontarpeesta ja päättyy hankitun tiedon käyttöön⁴. Oleellista on huomioida se, että tiedonhankinta ei ole itseisarvo vaan väline muiden päämäärien toteuttamiseksi. Tiedonhankinta lähtee liikkeelle tilanteesta, jossa yksilö on todennut, että hänen tiedossaan tai hallussaan ei ole käsillä olevan tehtävän suorittamiseen tarvittavaa tietoa. Tiedonhankinnan kohteeksi tulevat siis ne tietosisällöt tai tietoa kantavat dokumentit, joita yksilöllä ei vielä ole hallussaan. Toisin sanoen, omasta muistista asioiden kaivelu ei täytä tiedonhankinnan kriteereitä. (Savolainen 1999, 84-86.)

T.D. Wilson (1981) on konkretisoinut tiedonhankinnan käsitettä kuvaamalla tiedonhankintaa poluiksi. Polut kuvaavat sitä, kuinka eri tiedonhankinta prosessina koostuu eri lähteiden ja kanavien valinnasta ja käytöstä. Wilson erittelee A-, B-, C- ja D-luokan polkuja. A-luokan polut kuvaavat tiedonhankintaa joka tapahtuu ”omin päin”, ilman tiedonvälittäjien apua, esimerkiksi soittamalla kollegalle. B-luokan polut ovat tiedonhankintaa, joka tapahtuu tietojärjestelmien kautta esimerkiksi vierailemalla kirjastossa, selaamalla kirjaston tietokantoja tai kysymällä neuvoa kirjastonhoitajalta. (Savolainen 1999, 90-92; Wilson 1981, 6-7.)

C-luokan poluissa joku välittäjä, kuten kirjaston informaatikko, hankkii yksilön pyynnöstä tarvittavan tiedon esimerkiksi selaamalla kirjaston tietokantoja tai hakemalla kirjan hyllystä. D-luokan polut kuvaavat tilanteita, joissa yksilö hyödyntää itsenäisesti erilaisia tietoteknisiä järjestelmiä, kuten organisaation sisäistä verkkoa tai Internetiä. Wilsonin jäsenitys osoittaa sen, miten monenlaisia kanavia ja lähteitä tiedonhankinnassa voidaan käyttää. Oleellista on tiedostaa se, että kukin tiedonhankintaprosessi voi sisältää elementtejä usean eri luokan poluista. Yksilö muodostaa jokaisen

⁴Suppeasti määriteltynä tiedonhankinnalla voidaan tarkoittaa dokumentin hankintaa tai muuta konkreettista tekoa, jolla päästään kiinni haluttuun tietoon (Savolainen 1999, 84).

tiedonhankintaprosessin käsillä olevan tiedontarpeen ja kontekstin luomien reunaehtojen mukaan. (Savolainen 1999, 90-92; Wilson 1981, 6-7.)

Wilsonin mukaan tiedon polut muodostuvat ja toteutuvat kahdessa rinnakkaisessa kontekstissa; yksilön elämysmaailmassa ja tiedon universumissa. Yksilön elämysmaailma käsittää yksilön aikaisemman tiedonhankinnan ja tiedonkäytön kokemusten luoman kokonaisuuden. Siinä voi olla mukana sekä osaamiseen että yksilön affektiiviseen puoleen liittyviä seikkoja⁵. Toisaalta elämysmaailma sisältää sen toimintaympäristön, jossa tietoa hankintaan ja käytetään⁶. Tiedon universumilla Wilson tarkoittaa eri tietovarantojen ja tiedonvälittäjien kokonaisuutta. (Savolainen 1999, 90-91.)

Tässä tutkimuksessa EU-tiedon hankinnaksi määrittyy se tiedonhankinta, joka syntyy EU-tiedon tarpeesta.

2.2.4 Tiedonhankinnan esteet ja ongelmat

Tiedonhankinta on inhimillistä toimintaa ja näin ollen siihen sisältyy aina mahdollisuus myös epäonnistumiseen tai vajavaisen onnistumiseen. Yksi Wilsonin tiedonhankintamallin lähtökohta onkin, että tiedonhankintaprosessin kuluessa yksilö tulee todennäköisesti törmäämään esteisiin tai ongelmiin. Wilsonin (1999) mukaan esteet voivat nousta yksilöstä itsestään (taidot, henkiset ominaisuudet jne.), hänen elämäänsä ja työtehtäviinsä liittyvistä seikoista (kiire, suuret vaatimukset jne.) sekä laajemmasta toimintaympäristöstä (esim. työpaikan resurssit, yhteiskunnallinen tilanne jne.). Toisin sanoen sama konteksti, joka luo tiedontarpeen ja käynnistää tiedonhankinnan, luo myös ks. prosessille esteitä ja ongelmia. (Wilson 1999, 525)

David Nicholas (1996) on nimennyt viisi eniten tiedonhankinnan onnistumiseen

⁵Osaamiseen liittyviä seikkoja on esimerkiksi yksilön tietotekniset taidot ja affektiivisia seikkoja voi olla muun muassa nolous tietämättömyydestä ja siitä seuraava haluttomuus kysyä kollegalta.

⁶Päivittäinen työympäristö ja sen fasilitetit ja siellä vaikuttavat erilaiset viiteryhmät.

vaikuttavaa tekijää. Ensimmäinen näistä on yksilön persoonallisuus. Nicholasin mukaan yksilön psykologiset ominaisuudet vaikuttavat merkittävästi siihen, miten tiedonhankinta onnistuu. Hän erittelee viisi ominaisuutta, joiden vaihtelu erityisesti vaikuttaa tiedonhankinnan onnistumiseen. Nämä ominaisuudet ovat: 1) sitkeys eli yksilö ei luovuta ensimmäisen epäonnistumisen jälkeen; 2) perusteellisuus eli tietoa etsitään kaikkia mahdollisia kanavia käyttäen; 3) järjestelmällisyys eli systemaattinen toiminta sekä tiedonhankinnassa että sen tallentamisessa; 4) motivaatio eli se kuinka tärkeäksi ja mielekkääksi kokee esimerkiksi työtehtävänsä; 5) vastaanottavuus eli halukkuus kysyä ja vastaanottaa tietoa muilta. (Nicholas 1996, 36-37.)

Nicholas (1996) menee melko syvälle psykologiaan pohtiessaan ihmisen perusluonteenpiirteiden kuten ekstroversion ja introversion vaikutusta tiedonhankintaan. Tässä yhteydessä ei ole kuitenkaan tarpeen mennä tämän syvemmälle psykologiaan. Psykologiset ominaisuudet ovat yksi osa yksilön ominaisuuksia. Henkilökohtaisiin ominaisuuksiin voidaan liittää myös muita seikkoja, kuten tiedollisia ja taidollisia ulottuvuuksia ja yksilön kokemushistoriaan liittyviä seikkoja, jotka vaikuttavat tiedonhankintaprosesseihin. Ikä, koulutus- ja työtausta ja yksilön kielitaito voivat myös vaikuttaa kykyyn hankkia tietoa, samoin aikaisemmat kokemukset tiedonhankintatilanteista. (Nicholas 1996, 36-37, 41; Savolainen 1999, 89-90.)

Toisena oleellisena aspektina Nicholas (1996) mainitsee aikapulan. Se haittaa tiedonhankintaa, jopa estää sitä. Käytettävissä oleva aika vaikuttaa muun muassa siihen, mistä tietoa etsitään. Ajan määrä vaikuttaa myös siihen kuinka paljon tietoa lähdetään suoritettavaa tehtävää varten keräämään ja kuinka hyvin saatua tietoa pystytään prosessoimaan ja sisäistämään. Nicholasin mukaan ajan puute vähentää käytettyjen kanavien ja lähteiden määrää, koska yksilöt päätyvät käyttämään vain niitä, joista tiedon saa nopeasti ja joista saatu tieto on nopeasti käsiteltävissä muodossa. (Nicholas, 1996, 37.)

Kolmas seikka Nicholasin listassa on pääsy tiedon äärelle (access). Tällä hän tarkoittaa ensinnäkin sitä, kuinka lähellä ja saavutettavissa eri tiedonlähteet ovat. Tutkimuksissa on huomattu, että pitkä fyysinen matka esim. organisaation käsikirjastoon vähentää sen

käyttöä. Tietokoneet ja ennen kaikkea Internet ovat tuoneet valtavasti tiedonlähteitä jokaisen omalle työpöydälle ja helpottanut tiedon äärelle pääsyä. Tiedon saavutettavuudessa voi olla kuitenkin myös kanavan sisäisiä ongelmia. Tietokanta voi olla vaikeakäyttöinen tai kirjasto sekava ja vaikeakulkuinen. Näissä tilanteissa on päästy jo käytettävän kanavan äärelle, mutta varsinaiseen tiedonlähteeseen tai itse tietoon ei päästäkään käsiksi. (Nicholas 1996, 38-39.)

Neljänneksi seikaksi Nicholas (1996) on listannut taloudelliset seikat ja käytettävissä olevat resurssit. Tämä kohta liittyy osittain myös edelliseen kohtaan, koska usein laatu ja tasokkuus maksavat. Monet tietokannat ovat kalliita, samoin kirjat ja lehdet maksavat, kuten myös ajantasainen välineistö. Eri organisaatiot eivät ole keskenään tasavertaisessa asemassa tiedonhankinnan fasiliteettien suhteen koska niiden varallisuus vaihtelee. Toisaalta tiedon ja sen hyvän saatavuuden arvostus vaihtelee organisaatioittain. Sekä aika että taloudelliset resurssit kuuluvat Wilsonin kategorioissa toimintaympäristön piiriin. (Nicholas 1996, 39-40.)

Viides Nicholasin (1996) nimeämä tekijä on informaatiotulva. Kanavien määrä on lisääntynyt, samoin eri kanavien kautta tulevan tiedon määrä. Tietoa on saatavilla niin paljon, että oleellinen tieto hukkuu massan sekaan. Yksilöillä ei ole enää aikaa käsitellä saamaansa tietoa, koska tietoa on niin paljon. Myös oleellisen tiedon seulominen suuresta määrästä vie aikaa ja on hankalaa. Näistä syistä tiedon määrän kasvu voi paradoksaalisesti johtaa siihen, että yksilöt käyttävät aina vaan vähemmän tietoa. Kiristynyt työtahti ja tehokkuusvaatimukset lisäävät tätä riskiä. Nicholasin mukaan suurin ongelma suhteessa tiedontarpeeseen ei nykyisin olekaan tiedon puute vaan se, kuinka käsillä olevan tiedon saa hallintaansa. (Nicholas 1996, 40-41.)

2.3 Tiedonlähteet ja kanavat

Haasion ja Savolaisen (2004) mukaan tiedonlähteellä voidaan tarkoittaa jotakin materiaalista kantajaa, jossa tietty informaatio sisältö on tarjolla esimerkiksi merkkijonoina. Useimmiten tiedonlähteen käsitteellä viitataan dokumenttiin, johon

jokin informaation sisältö on tallennettu. Nämä dokumentit voivat olla painettuja kuten kirjat ja paperikirjeet, tai elektronisia kuten www-sivut ja sähköpostit. Toisaalta on olemassa myös tiedonlähteitä, jotka eivät ole dokumentteja. Tämän kaltaisia tiedonlähteitä voivat olla yksilöt, kuten kollegat ja vaikkapa lääkärit. (Haasio & Savolainen 2004, 19.)

Tiedonlähteitä voidaan luokitella eri perusteilla. Yksi tapa on jakaa tiedonlähteet dokumentoituihin eli formaaleihin ja dokumentoimattomiin eli informaaleihin lähteisiin. Kirja on ensimmäistä tyyppiä ja yksilöt, kuten kollega, edustavat jälkimmäistä lähdetyyppiä. Tiedonlähteitä voidaan jakaa myös sen perusteella, onko se tuotettu organisaation sisä- vai ulkopuolella. Silloin puhutaan organisaation sisäisistä ja ulkopuolisista tiedonlähteistä. Tiedonlähteitä voidaan jaotella myös niiden sisältämän tiedon alkuperäisyyden mukaan. Esimerkiksi kirja on primäärilähde, mutta luettelo kirjoista on sekundaarilähde ja luettelo kirjaluetteloista on puolestaan tertiäärilähde. (Haasio & Savolainen 2004, 20.)

Kanavat puolestaan ovat organisoituja käytäntöjä tai mekanismeja, joiden avulla tai kautta on mahdollista päästä tiedonlähteille. Kanava on siis välittäjä, joka auttaa yksilön tiedonlähteen luokse. Kirjasto on esimerkki kanavasta, joka johtaa tiedonlähteille eli kirjojen ääreen. Periaatteessa tiedonlähteen ja kanavan ero on niiden funktiossa: tiedonlähde sisältää tietoa ja kanava on reitti tai väline tiedonlähteen sisältämän tiedon luokse. Tämä ero ei kuitenkaan ole aina yksiselitteinen. Etenkin Internetin osalta yksiselitteinen määrittely on joskus hankalaa, koska esimerkiksi kotisivu voi olla sekä tiedonlähde (tietoa organisaatiosta) että kanava muihin lähteisiin (linkit). (Haasio & Savolainen 2004, 20; Lindström 2004, 13.)

3 Teorettinen viitekehys

3.1 Tiedonhankintatutkimus

Tiedonhankintatutkimus on keskeinen osa informaatiotutkimusta. Savolaisen (2006, 79) mukaan tiedonhankintatutkimus voidaan yksinkertaisimmillaan kuvata ketjun tiedontarve, tiedonhankinta, tiedonkäyttö tutkimisena. Käyn seuraavassa pääpiirteissään läpi tutkimussuunnan kehitystä sekä sen teoreettisia lähtökohtia.

Tutkimussuunnan juuret juontavat 1950-luvulle, jolloin tiedontarpeen luonnetta alettiin pohtia sekä perus- että soveltavassa tutkimuksessa. Ensimmäiset tiedonhankintakäyttäytymistä kuvaavat mallin luotiin 1960-luvulla ja William Paisley loi vuonna 1968 tiedonhankinnan systeemimallin. Tutkimuksissa oltiin ensi alkuun kiinnostuneita lähinnä tutkijoiden tiedonhankintakäyttäytymisestä, mutta 1960-luvulla alettiin kiinnostua myös arkielämän tiedonhankinnasta. 1960- ja 1970- lukujen myötä tiedonhankintatutkimus muodostui voimakkaasti omaksi tutkimusalakseen ja 1970-luvulla se vakiintui varsinkin Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. (Haasio & Savolainen 2004, 48-55.)

Tutkimussuunta erottautui tiedonhaun tutkimuksesta laajentamalla näkökulmaansa siten, että tutkimuksessa otettiin huomioon tiedonhankinnan sosiaalisia аспекteja ja tutkimusmetodeja kehitettiin lainaamalla sosiologisia tutkimusmenetelmiä. Tiedonhankintatutkimus on 1980-luvulle asti hyvin järjestelmäkeskeistä, ja vuonna 1986 Brenda Dervin ja Michael Nilan julkaisivat katsausartikkelin, jossa he kritisoivat vallitsevaa paradigmaa. Heidän mukaansa ongelmana oli se, että aikaisemmassa tutkimuksessa ei oltu määritelty tiedontarpeen ja tiedonkäytön käsitteitä, vaan niitä oli aina lähestytty havaitun käyttäytymisen perusteella. (Haasio & Savolainen 2004, 55-60.)

Artikkelissaan Dervin ja Nilan lanseerasivat tutkimukseen uuden, käyttäjakeskeisen

näkökulman ⁷ . Dervinin ja Nilanin linjaus on vaikuttanut vahvasti tiedonhankintatutkimuksen kehitykseen 1990-luvulta lähtien. Tutkimuksesta tuli käyttäjälähtoisempää ja kvalitatiivisia metodeja alettiin suosia entistä enemmän. Haasio ja Savolainen (2004, 60) kuitenkin korostavat, että sekä käyttäjälähtöisellä että järjestelmäkeskeisellä tutkimusotteella on sijansa tiedonhankintatutkimuksessa, eikä niitä pitäisikään asettaa jyrkästi vastakkain. (Haasio & Savolainen 2004, 56-60.)

Tiedonhankintatutkimuksen kannalta oleellinen teoria on Dervinin Sense-Making-teoria. Sen lähtökohtana on ajatus siitä, että kaikki toiminta, myös tiedonhankinta on epäjatkovaa ja muuttuvaa. Teoria lähtee siitä ajatuksesta, että tiedon käyttö on aina prosessi ja siinä korostuu tiedonhankkijan aktiivinen rooli. Teorian keskeiset elementit ovat tilanne (situation), tiedon käyttö (use) ja kuilu (gap). Dervinin ajattelun mukaan tiedon käyttö on sillan rakentamista kuilun yli. Voidaan ajatella, että tieto on aina yksilön kussakin tilanteessa luoma konstruktio. (Haasio & Savolainen 2004, 60-66.)

Oman tutkimukseni näkökulmasta ei ole tarpeen avata tässä tarkemmin Dervinin teoriaa. On syytä kuitenkin muistaa sen merkitys tiedonhankintatutkimuksen kehitykselle. Tutkielmani sijoittuu ammatillisen tiedon hankinnan tutkimuksen piiriin. Ammatillisen tiedon hankinnan kohteena on työn tai opiskelun yhteydessä toteutuvat tiedonhankinta (Savolainen 1999, 77). Seuraavaksi siirryn esittelemään tarkemmin kahta muuta ammatillisen tiedon hankinnan tutkimuksen oleellista teoreettista mallia. Luvussa 3.1.1 esittelen Leckien ja Pettigrew'n ammatillisen tiedon hankinnan yleismallin ja luvussa 3.1.2 käyn läpi Wilsonin tiedonhankintamallin.

3.1.1 Leckien ja Pettigrew'n ammatillisen tiedon hankinnan yleismalli

Sekä informaatiotutkimuksen piirissä että muillakin tieteenaloilla on 1970-luvulta lähtien tutkittu sitä miten eri ammattien edustajat hankkivat ja käyttivät työssään tietoa

⁷ Käyttäjakeskeisen näkökulman metodologisia lähtökohtia ovat seuraavat: subjektiivisesti tulkittu informaatio, konstruktivistiset ja aktiiviset käyttäjät, tilannekohtaisuus, kokonaisvaltaisuus, sisäinen käsitys informaatiosta, systemaattinen yksilöllisyys ja laadullinen tutkimus. (Haasio & Savolainen 2004, 56-60.)

ja miten tiedonhankinta nivoutui heidän työrooleihinsa. Kirjallisuus aiheesta oli kuitenkin hajanaista ja yhtenäistä teoreettista näkemystä ei ollut. Kaikki aikaisemmat mallit oli rakennettu jonkin tietyn ammattikunnan tiedontarpeiden jäsentämiseksi, eivätkä ne näin ollen olleet yleistettäviä. (Leckie 2005; Leckie, Pettigrew & Sylvain 1996.)

Leckie, Pettigrew ja Sylvain (1996) kävivät laajasti läpi aikaisempia tiedonhankintatutkimuksia, joita oli tehty insinöörien, lakimiesten ja terveydenhoidon ammattilaisten parissa. Läpikäymistään tutkimuksista he löysivät neljä avaintekijää, joiden perusteella he loivat ammatillisen tiedon hankinnan yleismallin, joka on sovellettavissa yleisesti eri ammattikuntiin.

Ensinnäkin, jokaisen ammattilaisen työhön ja sen sisältöön vaikuttaa hänen työorganisaationsa, sen rakenteet, tehtävät ja tavoitteet sekä työyhteisön sosiaalinen kulttuuri. Työntekijän tiedontarpeiden ymmärtämiseksi täytyy ymmärtää myös nämä yksittäistä työnkuvaa laajemmat tekijät. (Leckie et al. 1996.) Mallissa ei kuitenkaan ole erikseen kuvattu laajempaa kontekstia, kuten organisaation ideologiaa tai sen valtasuhteita, koska Leckien (2005) mukaan nämä tekijät ovat upottuneena kaikessa organisaation toiminnassa ja ilmenevät näin ollen eri töiden sisältämissä rooleissa ja tehtävissä. Tällä hän tarkoittaa sitä, että jos yrityksellä on esimerkiksi vahvat ympäristöarvot, ne heijastuvat kaikkiin toimintatapoihin ja muokkaavat omalta osaltaan työrooleissa ilmeneviä tehtäviä.

Toiseksi Leckie ja kumppanit (1996) korostavat, että laajemman kontekstin lisäksi myös jokaisen työntekijän työn sisältö pitää hahmottaa tarkasti, jotta heidän tiedonhankinnan prosesseja voidaan ymmärtää. Tämä johtaakin suoraan heidän kolmanteen löytöönsä. Läpikäymiensä tutkimusten perusteella Leckie ja kumppanit (1996) päätyivät siihen tulokseen, että jokaisen työntekijän työ ja asema työyhteisössä (work position) koostuu eri rooleista (work roles). Jokainen rooli puolestaan sisältää erilaisia tehtäviä (tasks). Yhdessä työroolit ja niihin liittyvät tehtävät luovat työhön liittyviä tiedontarpeita ja näin ollen käynnistävät tiedonhankinnan. Tässä mallissa työroolien ja niihin liittyvien tehtävien moninaisuuden ymmärtäminen on avain ammatillisen tiedon hankinnan

tutkimiseen. Vain työroolien ja tehtäviä kautta voidaan ymmärtää miksi, kuinka ja milloin informaatiota etsitään. (Leckie et al. 1996.)

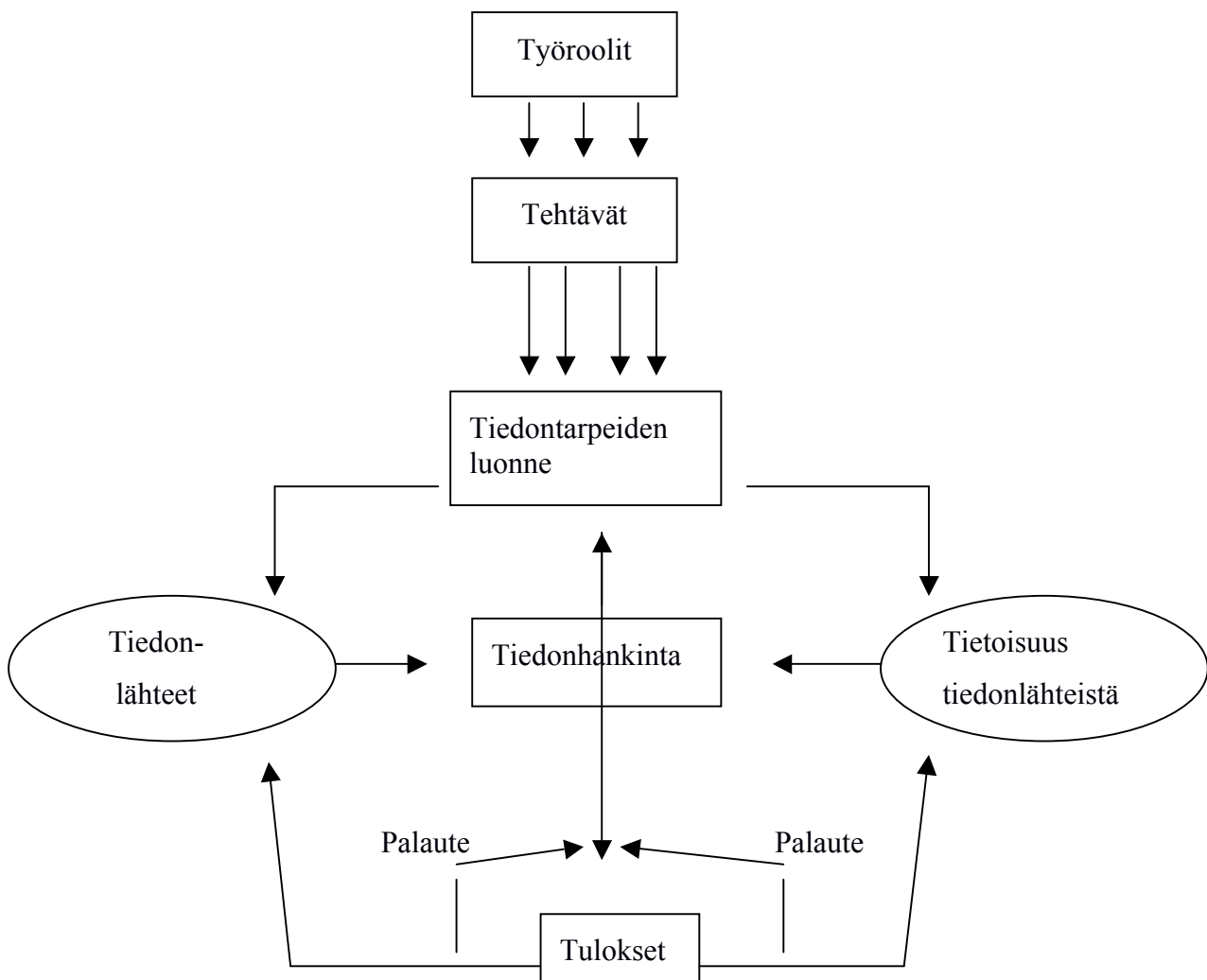
Neljäs oleellinen havainto oli se, että monet muut tekijät vaikuttavat tiedonhankintaprosessin muodostumiseen ja sen onnistumiseen tai epäonnistumiseen. Näitä seikkoja ovat mm. demografiset tekijät kuten työntekijän ikä, koulutus, erikoistuminen tiettyihin tehtäviin, työkokemuksen määrä; käsillä oleva tilanne; toistuvuus eli onko tehtävä uusi vai vanha tuttu, sekä sen ennakoitavuus tai yllättävyys. (Leckie et al. 1996.) Nämä muuttujat voivat vaikuttaa tiedonhankintaan joko edistävästi tai estävästi. Eri seikkojen vaikutus myös vaihtelee yksilön ja tilanteen mukaan. Tiedonhankintatilanteet ovat näin ollen hyvin moninaisia ja ennakoimattomia, ja siksi tiedonhankinnan mallin pitää olla riittävän joustava jättääkseen tilaa näille vaihteluille. (Leckie et al. 1996.) Vaikka Leckie ja kumppanit (1996) korostavat näitä seikkoja, ne eivät ole mallissa esillä eksplisiittisesti.

Kaksi tekijää on kuitenkin niin oleellisia tiedonhankinnan kannalta, että ne eksplisiittisesti näkyvissä mallissa. Ensimmäinen elementti on käytettävissä olevat tiedonlähteet. Leckien ja kumppaneiden (1996) mukaan ammatillisen tiedon hankinnassa hyödynnetään hyvin erilaisia ja määrällisesti monia lähteitä. He jakavat nämä lähteet karkeasti tyyppin ja muodon mukaan seuraavasti: muodolliset (julkaisut, konferenssit) ja epämuodolliset lähteet (keskustelut) sekä suulliset ja kirjoitetut lähteet, sisäiset ja ulkoiset lähteet sekä henkilön oma tietämys ja kokemus asiasta. Käytettävissä olevat lähteet ja tiedonhakijan preferenssit niiden suhteen vaikuttavat tiedonhankinnan onnistumiseen. (Leckie et al. 1996.)

Toinen mallissa eksplisiittisesti ilmaistu tekijä on tiedonhankkijan tietoisuus käytettävissä olevista tiedonlähteistä. Tiedonlähteen tunteminen ja tiedonhankkijalla niistä oleva ennakkokäsitys (miten tiedonhankintaprosessi etenee ja kuinka luotettavaa ja sopivaa tietoa saadaan) määrittelee tiedonhankintapolkua merkittävästi. Oleellisimmin valintoihin vaikuttaa käyttäjän käsitys muun muassa kanavan käytettävyydestä, tuttuus ja aikaisemmat onnistumiset, ajankohdasta riippumaton saavutettavuus sekä hyvä hinta-hyötysuhde. Tärkeää on kuitenkin huomata, että

käsitykset eri kanavista eivät ole pysyviä, vaan preferenssit voivat vaihdella tilanteen ja käsillä olevan tehtävän mukaan. Jokainen tiedonhankintaprosessi voi myös muokata näitä käsityksiä. (Leckie et al. 1996.)

Edellä esiteltyjen seikkojen pohjalta Leckie ja kumppanit (1996) loivat ammatillisen tiedon hankinnan yleismallin, joka koostuu kuudesta komponentista. Nämä komponentit ovat 1) työroolit, 2) niihin liittyvät tehtävät ja 3) tiedontarpeiden luonne, sekä kolme tiedonhankintaan vaikuttavaa tekijää; 4) tietoisuus lähteistä, 5) käytettävissä olevat lähteet sekä 6) hankintaprosessin tulos.

Kuvio 1. Ammatillisen tiedon hankinnan malli (Leckie et al., 1996).

Kuvio 1 osoittaa, että työroolit ja niihin liittyvät tehtävät herättävät työntekijässä tiedontarpeen, joka muokkautuu kyseisen henkilön ja tilanteen mukaan tietynlaiseksi. Koska tiedontarpeeseen vaikuttavat sekä yksilö- että tilannekohtaiset tekijät on tiedontarve joka kerta hieman erilainen. Tiedontarpeesta seuraa tiedonhankinta, johon puolestaan vaikuttaa sekä käsillä olevat lähteet että yksilön käsitys näistä lähteistä. (Leckie et al. 1996.)

Tiedonhankintaprosessin seurauksena on tulos (outcome). Ihanteellinen lopputulos on sellainen, jossa löydetty informaatio edistää työtehtävän suorittamista, eikä tiedon etsimisen prosessia tarvitse käydä läpi uudelleen. Saatu tieto voi kuitenkin olla riittämätöntä tai jopa väärää, joten työntekijän on etsittävä uutta tietoa. Toisella kierroksella käytetty strategia voi olla hyvin erilainen kuin ensimmäisellä kerralla; tiedonhakija voi vaihtaa informaalista formaaliin lähteeseen tai vaihtaa käyttämiään kanavia. (Leckie et al., 1996.) Leckie (2005) korostaa, että useimmiten oikean tiedon löytäminen vaatii useamman yrityksen.

Prosessin tulos katsotaan tiedonhankinnan prosessiin vaikuttavaksi tekijäksi, koska se joko lopettaa tai käynnistää sen uudelleen riippuen saadun tiedon sopivuudesta. Tämän kuvaamiseksi mallissa on palautesilmukka. Palautesilmukka kuvaa ennen kaikkea sitä, kuinka tiedonhankinta alkaa uudelleen, jos tulos ei ollut tyydyttävä. Leckien ja kumppanien (1996) mukaan se kuvaa myös sitä, kuinka tiedonhankinnan lopputulos ei ole vain ainutkertainen tapaus. Heidän mukaansa tietyn roolin ja tehtävän esiin nostama tiedontarve ja sen onnistunut tyydyttäminen voi hyödyttää työntekijää myös toisessa roolissa. Heidän mukaansa tämä tarkoittaa sitä, että tiedonhankinnalla ja sen tuloksilla voi olla paljon laajempi merkitys työn tekemiseen ja ammatin harjoittamiseen kuin aiemmin on ajateltu. (Leckie et al., 1996.)

3.1.2 Wilsonin malli

Wilsonin (1999) ensimmäinen malli julkaistiin vuonna 1981, mutta hän oli kehitellyt tiedonhankinnan malliaan jo vuodesta 1971. Wilsonin malli eroaa Leckien mallista siinä, että se on laajempi informaatiokäyttämisen malli, ei pelkästään tiedonhankinnan malli. Näin ollen se ottaa siis huomioon myös tiedon prosessoinnin ja käytön. Vaikka malli on aika vanha, toimii se Wilsonin (2005) mukaan myös muuttuneessa tietoympäristössä. Mallin luomisen aikaan ei ollut henkilökohtaisia tietokoneita tai Internetiä, mutta siinä huomioitiin teknologian rooli tiedonhankinnassa niin, että se on sovellettavissa vielä nykyisinkin. (Wilson 2005, 32.)

Tarkastellessaan yksilön tiedontarpeita Wilson (1999) ottaa huomioon sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä tekijöitä. Hänen mukaansa ihmisten tiedontarpeet ovat sekundaarisia tarpeita, jotka nousevat ihmisen perustarpeista. Tarpeet voivat olla psykologisia, affektiivisia ja kognitiivisia. Wilson (1999) korostaa, että kaikki nämä tarpeet voivat nousta yksilön henkilökohtaisesta elämästä, työelämästä tai siitä ympäristöstä, joissa hän elää ja työskentelee. Sisäisten tarpeiden lisäksi tiedontarpeisiin vaikuttavat myös yksilön sosiaalinen rooli ja toimintaympäristö. Wilsonin mallin mukaan tiedontarpeet nousevat siis henkilöstä kontekstissaan, ja tiedonhankinta on sekä arvojen että yhteisöllisten normien ohjaamaa toimintaa. (Haasio & Savolainen, 2004, 72 ; Wilson 1999.)

Huomattavaa Wilsonin ensimmäisessä mallissa on se, että hän kiinnittää huomiota tiedonhankinnassa kohdattuihin esteisiin. Hän jakaa ne kolmeen kategoriaan; henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvät, (työ)rooliin liittyvät sekä toimintaympäristöön liittyvät esteet. (Wilson 1981.) Tiedonhankinta voi estyä tunnelähtöisistä syistä, kuten haluttomuudesta paljastaa omaa tietämättömyyttään työtovereille. Se voi estyä myös muun muassa työpaikan resurssipulan takia, maantieteellisen etäisyyden tai kielitaidottomuuden takia. Usein myös aikaa on liian vähän ja se rajoittaa tiedonhankintaa. (Haasio & Savolainen, 2004, 72.)

4 Aikaisempi tutkimus

Ammatillisen tiedon hankintaa on tutkittu paljon sekä kotimaassa että ulkomailla. Erityisen paljon löysin tutkimuksia, joissa oli tarkasteltu terveydenhuoltoalan ammattilaisten ja eri alojen tutkijoiden tiedonhankintaa. Löytämieni tutkimusten perusteella tiedonhankintakanavia ja niiden preferenssejä on tutkittu melko paljon. Jostain syystä tiedonhankintaan liittyviä ongelmia ja esteitä ei kuitenkaan ole tutkittu kovin paljon. En löytänyt yhtään tutkimusta, joka olisi kaikin osin sovellettavissa omaan työhöni. Olen kuitenkin löytänyt useamman tutkimuksen, joissa on omaan tutkimukseeni sovellettavia elementtejä. Esittelen seuraavaksi yhden kotimaisen ja kolme ulkomaista tutkimusta, joissa käsitellään kaikissa eri tavoin tiedonhankintaan liittyviä esteitä.

4.1 Kumpulaisen ja Järvelinin tutkimus

Kumpulainen ja Järvelin (2012) ovat analysoineet molekyyli lääketieteen tutkijoiden tehtäväperusteisen tiedonhaun esteitä. Heidän tutkimuksensa viitekehyksenä ovat Kekäläisen ja Järvelinin kehittämät sisäkkäisten kontekstien malli sekä tiedonhaun ja –hankinnan arviointimalli. Tässä mallissa nimetään neljä sisäkkäistä kontekstia; 1) sosiaalinen, organisaationaalinen ja kulttuurinen konteksti, 2) työtehtävän konteksti, 3) tiedonhankinnan konteksti ja 4) tiedonhaun konteksti. Kumpulainen ja Järvelin kutsuvat tiedonhankinnan kontekstia integraatiokontekstiksi ja tiedonhaun kontekstia järjestelmäkontekstiksi. Malli rakentuu siten, että uloimpana ja laajimpana kontekstina on organisaatiotaso ja sisimpänä on tiedonhaun ulottuvuus.

Kekäläisen ja Järvelinin mallin mukaan jokaisella tarkastelutasolla (ts. jokaisessa kontekstissa) esiintyy omanlaisiaan tiedonhankinnan ja –haun esteitä. Organisaatiotason esteitä ovat muun muassa taloudelliset rajoitteet, keskeytykset työnteossa ja tiedon omistajuuteen ja käyttöoikeuksiin liittyvät kysymykset. Tehtävätason esteet liittyvät tehtävän suorittamiseen, päämääriin ja tehtävänantoon/kuvaukseen. Integraatiotason ongelmat koskevat sitä, millaisia järjestelmiä on käytettävissä ja miten eri järjestelmät

toimivat yhdessä. Tälle tasolle sijoittuisivat myös mm. ongelmat henkilösuhteissa, mutta Kumpulainen ja Järvelin (2012) keskittyvät järjestelmien väliseen toimivuuteen. Järjestelmätasolle sijoittuvat ongelmat, joita yksilöllä ilmenee hakukoneiden tai tietokantojen kanssa.

Kumpulainen ja Järvelin jättävät organisaatiokontekstin analyysin ulkopuolelle ja keskittyivät kolmen sisimmän kerroksen analyysiin. Heidän analyysissään oli siis mukana työtehtäväkonteksti, integraatiokonteksti sekä järjestelmäkonteksti. Analyysissä he jakoivat tiedonhaun esteet sekä kontekstin että tyyppin mukaan. Analyysin perusteella he jakoivat esteet kolmeen eri tyyppiin; käsitteellisiin, syntaktisiin ja teknisiin esteisiin. Jokaisessa kolmessa kontekstissa ilmeni kaiken tyyppisiä esteitä, joten esteitä oli kaiken kaikkiaan yhdeksässä kategoriassa.

Tutkimuksen empiirinen aineisto koottiin seuraamalla molekyyli lääketieteen tutkijoiden tiedonhankintaa ja -hakua heidän omissa työpisteissään ja heidän luonnollisissa työtehtävissään. Lopulliseen analyysiin otettiin mukaan viisi istuntoa kuudelta eri tutkijalta eli yhteensä 30 istuntoa. Näistä löytyi 174 analyysiin sopivaa estettä. Ensimmäiseksi havainnoitujen tilanteiden tiedontarpeet jaettiin rutiinitehtäviin, monimutkaisiin tehtäviin ja siltä väliltä oleviin tehtäviin. Seuraavaksi esteitä analysoitiin niiden tyyppin näkökulmasta. Samanlaiset ongelmat niputettiin yhteen kategoriaan ja näin muodostettiin kolme estetyyppiä; käsitteelliset esteet⁸, syntaktiset esteet⁹ ja tekniset esteet¹⁰. Lopuksi jokaisessa kolmessa kontekstissa ilmenneet esteet luokiteltiin saadun kolmen tyyppin mukaan.

Kumpulaisen ja Järvelinin tutkimuksessa löytyi selvä korrelaation tehtävän monimutkaisuuden ja tiedonhaussa ilmenevien esteiden välillä: mitä monimutkaisempi tehtävä, sen useimmin tiedonhaussa ilmeni ongelmia. Ongelman monimutkaisuuden kasvaessa lisääntyivät erityisesti käsitteelliset ja syntaktiset ongelmat, koska monimuotoisen ja -tahoisen tehtävän tarpeisiin oli vaikea löytää yksiselitteistä tietoa.

⁸ Esimerkki työtehtävän kontekstissa: yksilö on käsittänyt tehtävän väärin.

⁹ Esimerkki työtehtävän kontekstissa: eri työprosessit eivät sovi yhteen.

¹⁰ Esimerkki työtehtävän kontekstissa : ei ole olemassa järjestelmää, joka auttaisi ks. tehtävässä.

Yksinkertaisissa tehtävissä esteitä ilmeni vähemmän ja ne olivat enimmäkseen järjestelmätason teknisiä ongelmia tai tehtävätason syntaktisia ongelmia.

Rutiinitehtävien ja vaikeiden tehtävien välimaastossa olevien tehtävien yhteydessä ilmeni vähemmän esteitä kuin monimutkaisissa tehtävissä mutta niitä oli enemmän kuin rutiinitehtävien yhteydessä. Näiden välimuotoa edustavien tehtävien yhteydessä ilmenevät ongelmat olivat enimmäkseen syntaktisia, mutta toisaalta tästä ryhmästä löytyi myös järjestelmätason käsitteellisiä esteitä.

Eniten esteitä löytyi järjestelmätasolla ja useimmiten ne olivat teknisiä ongelmia. Kumpulaisen ja Järvelinin (2012) mukaan tämä johtuu siitä, että tiedonhakupöytäkirjat ovat vielä melko epäluotettavia. Järjestelmätasolla ilmeni paljon myös käsitteellisiä esteitä. Nämä esteet johtuivat siitä, että tiedonhakijan mentaaliset mallit eivät vastanneet hakukoneen käsitteellisiä malleja. Toisin sanoen tiedonhakijoiden oli vaikea muodostaa hakuja, jolla olisi saanut esiin tarvitsemansa tiedon. Kyse voisi olla muun muassa siitä, että he käyttivät väärin hakusanoja. Integraatiotasolla suurin osa esteistä oli syntaktisia. Tämä kertoo siitä, että järjestelmien välinen yhteistyö on heikkoa. Tämä aiheuttaa ongelmia myös työtehtävätasolla.

4.2 Ulkomainen tutkimus

4.2.1. Tutkimus EU-tietoon liittyvästä informaatiolukutaidosta

Ana Lúcia Terra (2009) on tutkinut EU-tietoon liittyvää informaatiolukutaitoa. Hän tutki EU-tietokeskusten¹¹ käyttäjiä 21:ssä Euroopan unionin jäsenmaassa ja yhteensä 55:ssä tietokeskuksessa. Tutkimuksessa selvitettiin monia аспектеja, kuten EU-aiheisten

¹¹European Documentation Centre (EDC). Ne ovat Euroopan yhteisön tallennekirjastoja. Niiden tehtävänä on tallentaa ja pitää saatavilla Euroopan unionin tuottamia julkaisuja. Keskusten tarkoitus on edistää ja auttaa yliopistojen ja tutkimuskeskusten EU-tutkimusta ja syventää kansalaisten EU-tietämystä. Suomessa näitä EU-tietokeskuksia on kymmenen, muun muassa Helsingin yliopiston kirjaston ja Tampereen yliopiston kirjaston yhteydessä. (Europa Direct.)

tietokantojen tunnettavuutta ja käyttöä, käyttäjien luottamusta eri tietolähteisiin ja kanaviin. Oman tutkimukseni näkökulmasta oleellisia seikkoja tutkimuksessa ovat tiedon löytämisen helppouden ja vaikeuden syyt sekä eri tiedonhankintakanavien ja lähteiden käyttö.

Terran tutkimus toteutettiin kyselylomakkeilla tietokeskusten edustajien valitsemien käyttäjien parissa marraskuun 2007 ja maaliskuun 2008 välisenä aikana. Tutkittavat olivat yliopistojen opetushenkilökuntaa, tutkijoita ja opiskelijoita. Tulokset analysoitiin siten, että Suomen, Unkarin, Irlannin ja Portugalin tulokset raportoitiin itsenäisesti ja kaikkien 21 maan tulokset analysoitiin yhdessä EU kategorian alla. Edellä mainitun neljän maan nosto esiin johtui siitä, että ne olivat ainoat maat, joiden kaikki tietokeskukset olivat mukana tutkimuksessa. Valitsemalla joitain maita lähempään tarkasteluun tutkimukselle saatiin lisää ulottuvuuksia.

Tutkimuslomakkeessa oli määritelty kahdeksan eri syytä sille, miksi EU:hun liittyvän tiedon hankinta oli vaikeaa. Tutkittavia pyydettiin valitsemaan näistä omia kokemuksiin vastaavat selitykset. Lomakkeeseen valitut syyt olivat 1) vaikeus ilmaista tiedontarve, 2) vaikeus löytää EU-tietoa, 3) vaikeus ymmärtää EU-tietoa, 4) vaikeus ymmärtää EU-terminologiaa, 5) ongelmia käsitellä EU-tietoa sen suuren määrän takia, 6) objektiivisen ja ajantasaisen tiedon puute, 7) houkuttelevasti esitetyn tiedon puute sekä 8) puutteelliset välineet/kanavat. Näiden syiden lisäksi lomakkeessa oli myös kohta ”Ei mitään syytä EU-tiedon vaikealle löydettävyydelle”. Terran mukaan kahdeksan edellä kuvattua syytä voidaan jakaa kahteen kategoriaan siten, että viisi ensimmäistä ovat syitä, jotka johtuvat yksilön omista ominaisuuksista ja osaamisen puutteista, ja kolme viimeksi mainittua ovat yksilöstä riippumattomia syitä.

Ylivoimaisesti suurimpana ongelmana EU-tiedon hankinnan suhteen tutkittavat pitivät tiedon suuren määrän käsittelyä. Myös Suomen kohdalla se nousi suurimmaksi 27% osuudella. Kaikkien maiden kohdalla se sai 19% osuuden. Toiseksi yleisimmäksi esteeksi Suomen kohdalla nousi vaikeus ymmärtää EU:hun liittyvää informaatiota. Kaikkien maiden yhteistuloksessa toiseksi tuli vaikeudet ymmärtää EU-terminologiaa. Yleisesti ottaen eniten ongelmia katsottiin aiheutuvan yksilön omista ominaisuuksista tai

rajoitteista johtuvista syistä. Kun näiden viiden kategorian osuudet laskettiin yhteen oli yksilöllisten seikkojen osuus Suomessa, Irlannissa ja Portugalissa yli 50% ja Unkarissakin 48%. Kaikkien maiden yhteenlaskettu tulos oli 57%. Mielenkiintoinen yksityiskohta tuloksissa on se, että ainoastaan Suomessa yksikään tutkittava ei nimennyt ongelmien syyksi tiedon löytämisen vaikeutta. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Portugalissa 15% vastaajista piti juuri tiedon löytymistä ongelmallisena.

Tutkimuksessa kysyttiin erikseen myös sitä, mitkä seikat tekevät EU-tiedon löytymisestä helpompaa. Vaihtoehtoja oli jälleen kahdeksan: 1) käyttäjä tietää kuinka ilmaista tiedontarve, 2) käyttäjä tuntee välineet, joilla tietoihin pääsee käsiksi, 3) välineet/kanavat ovat riittäviä, 4) tietokeskuksen henkilökunta antaa tiedon, 5) tietokeskuksen henkilökunta auttaa tiedon hankinnassa ja hakuprosessissa, 6) tieto on objektiivista ja ajantasaista, 7) EU-tieto on esitetty miellyttävästi/sujuvasti ja 8) EU:n instituutit tarjoavat julkisesti kaiken yleisön tarvitseman tiedon. Kaksi ensimmäistä syytä voidaan katsoa yksilöstä lähtöisin oleviksi seikoiksi, loput ovat ulkoisia seikkoja. Suomalaisten mielestä tärkein helpottava seikka on se, että käyttäjä tuntee hyvin välineet ja kanavat. Toisena helpottavana seikkana Suomessa nähtiin kyky ilmaista tiedontarve oikein. Yleisenä trendinä tutkimuksessa kuitenkin oli, että eniten hyötyä koettiin olevan ulkoista seikoista.

Tutkimuksessa selvitettiin myös EU-tietoa etsivien kanavapreferenssejä. Vaihtoehtoina kanavien suhteen oli 1) kirjastot ja tietokeskukset, 2) Internet, 3) sanomalehdet ja aikakauslehdet ja 4) radio ja televisio. Tulos oli hyvin selvä; eniten käytettiin Internetiä sekä kirjastoa ja tietokeskuksia. Suomessa, Irlannissa, Unkarissa ja kaikkien maiden vertailussa Internet oli ykkösenä ja kirjasto ja tietokeskukset toisena. Suomessa Internetin osuus tiedonhankinnassa oli 50%, kaikkien maiden vertailussa 42%, ja kirjaston ja tietokeskuksen osuus Suomessa oli 28% sen ollessa kaikkien maiden kohdalla 35%. Portugalin kohdalla kärjen kaksikko vaihtoi paikkaansa. Kirjasto ja tietokeskus sai siellä 37% osuuden ja Internet sai 35% osuuden. Jokaisen maan ja kaikkien maiden yhteenlasketun tuloksen suhteen muut kanavat jäivät kauas näistä kahdesta.

4.2.2 Tutkimus yhteistoiminnallisen tiedonhankinnan esteistä

Karunakaran ja Reddy (2012) ovat tutkineet yhteistoiminnalliseen tiedonhankintaan¹² liittyviä esteitä. Tutkijat keräsivät kuvauksia yhteisölliseen tiedonhankintaan liittyvistä käytännöistä 307:ltä henkilöltä erilaisista organisaatioista. ”Critical incident” –metodin avulla he keräsivät tietoa siitä, millaisia vaiheita tiedonhankinnassa oli, mistä kanavista tietoa etsittiin, keneltä he kysyivät neuvoa ja millaisia vaiheita he kokivat prosessin aikana. Tutkimus suoritettiin lomaketutkimuksena. Myös ”critical incident”-tapaukset selvitettiin lomakkeella sekä avoimilla että suljetuilla kysymyksillä. Analysoimalla ja vertailemalla näitä vastauksia he muodostivat neljä kategoriaa esteille, jotka vaikeuttavat yhteisöllistä tiedonhankintaa.

Aineiston analyysin pohjalta tutkijat jakoivat esteet neljään kategoriaan: 1) organisaatiotason esteet, 2) teknologiset esteet, 3) yksilötason esteet ja 4) tiimitason esteet. Organisaatiotason esteillä viitataan organisaation kulttuuriin, arvoihin ja käytäntöihin liittyviin esteisiin. Tämänkaltaisia esteitä voi olla muun muassa liian jäykkä hierarkia tai toisaalta liian hajautunut organisaatorakenne, joka aiheuttaa tiedon liiallisen hajaantumisen. Teknologisilla esteillä tarkoitetaan tässä yhteydessä toisaalta puutteellisia kommunikointivälineitä ja toisaalta yhteen sopimattomia järjestelmiä. Yksilötason esteet ovat esteitä, jotka johtuvat yksilöiden asenteista, ennako-oletuksista, kognitiivista rakenteista sekä käsityksistä itsestä ja muista. Joku voi esimerkiksi olettaa, että kollega ei halua auttaa tai on liian kiireinen, ja jättää siksi pyytämättä apua tiedonhankinnassa. Tiimitason esteet ovat niitä, jotka johtuvat siitä, että tiimi ei pysty työskentelemään yhdessä. Tämä voi johtua muun muassa epäselvästä työnjaosta tiimin jäsenien kesken ja toisaalta epäselvyydestä siinä, mikä on tiimin ja kunkin yksilön välinen työnjako.

Tutkimus ei täysin osu yksiin oman tutkimukseni kanssa, koska pääpaino tutkimuksessa

¹²Collaborative Information Seeking (CIS). Uudehko tiedonhankintatutkimuksen suuntaus, jossa yksilön tiedonhankinnan sijaan keskitytään tiedonhankintaan yhteistoiminnallisesta näkökulmasta. Lähtökohtana on oletus, että tieto ja tiedonhankinta ovat monella tapaa yhteydessä työryhmien tasolla tapahtuvaan toimintaan (Karunakaran & Reddy 2012.)

on siinä, mitkä tekijät estävät nimenomaan yhteistyön tiedonhankinnassa. Heidän luokittelunsa on kuitenkin osittain sovellettavissa omaan tutkimukseeni.

4.2.3 Tutkimus iranilaisista maatalousneuvojista ja asiantuntijoista

Pezeshki-Rad ja Zamani (2005) ovat tutkineet iranilaisten maatalousneuvojien ja maatalousministeriön asiantuntijoiden tiedonhankintakäyttäytymistä. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää neuvojien ja asiantuntijoiden motiiveja etsiä ja käyttää ammatillista tietoa, määritellä heidän käyttämänsä informaatiolähteet ja kanavat sekä tunnistaa organisaatiosta nousevat esteet tiedonhankinnalle ja käytölle. Heidän tutkimusjoukkonsa koostui 38 maatalousneuvojasta ympäri maaseutua sekä 175 asiantuntijasta maatalousministeriöstä Teheranissa.

Syitä ammatillisen tiedon hankintaan selvitettiin siten, että kyselylomakkeeseen oli koottu aikaisemman tutkimuksen perusteella kuusi mahdollista motivaatiotekijää. Sekä neuvojien että asiantuntijoiden joukossa suurin motivaatiotekijä oli halu kehittää omaan työhön liittyvää tietoa. Toiseksi suurin motivaatiotekijä maatalousneuvojilla oli halu saada yksityiskohtaista tietoa, jonka avulla omat tehtävät voi suorittaa paremmin. Asiantuntijoiden joukossa toiseksi yleisin motivaatiotekijä oli työtehtävien suorittaminen ylipäättään. Kummassakin joukossa vähäisimmäksi motivaatiotekijäksi tuli kilpailu työkavereita vastaan. Muita lomakkeessa olleita motivaatiosyitä olivat julkaisutoiminta työpaikan takaamiseksi ja julkaisutoiminta oman osaamisen osoittamiseksi. Nämä olivat kummassakin ryhmässä sijalla 4 ja 5.

Maatalousneuvojien ja asiantuntijoiden käyttämiä tiedonlähteitä Pezeshki-Rad ja Zamani (2005) tutkivat kyselylomakkeella, johon oli kerätty 15 tiedonlähdetä¹³ ja 11

¹³Nämä tiedonlähteet olivat maatalousneuvojien suosituimmuusjärjestyksessä seuraavat: persiankieliset kirjat, persiankieliset lehdet, tieteellis-tekniset raportit, tutkimusraportit, maanviljelytilastot, videot, sanomalehdet, organisaatioiden väliset uutiskirjeet, organisaation toimintaraportit, opinnäytetyöt, CD-levyt, levykkeet, vieraskieliset kirjat, kalvoesitykset, vieraskieliset tieteelliset lehdet.

kommunikaatiokanavaa¹⁴. Informanttien piti arvioida lähteitä ja kanavia asteikolla 1 (ei koskaan) – 5 (eniten) sen mukaan kuinka usein he niitä käyttivät. Artikkelissa ei kerrottu, millä perusteilla listat oli muodostettu. Sekä maatalousneuvojilla että asiantuntijoilla tärkein tiedonlähde oli persiankielinen kirjallisuus. Toisena molemmilla ryhmillä oli persiankieliset tieteelliset lehdet ja kolmantena tieteellis-tekniset julkaisut. Maatalousneuvojat käyttivät tiedonlähteenään vähiten vieraskielisiä tieteellisiä lehtiä. Asiantuntijoilla vähiten käytetty tiedonlähde oli kalvoesitykset.

Kommunikaatiokanavien suhteen kolmen kärki molemmissa ryhmissä oli kommunikointi kollegoiden kanssa, ammatilliset koulutustilaisuudet sekä tieteellis-tekniset kokoukset ja kokoontumiset. Vähiten käytetty kanava neuvojien ryhmässä oli yleiset kirjastot ja asiantuntijoiden ryhmässä radio. Merkillepantavaa tuloksissa oli se, että kummassakaan ryhmässä Internetin merkitys kanavana ei ollut kovin suuri. Neuvojen ryhmässä se oli vasta sijalla kahdeksan ja asiantuntijoiden ryhmässä sijalla kuusi. Tutkimus osoitti, että kaikissa toimipisteissä ei ole Internet-yhteyttä. Tämä selittää osaltaan Internetin vähäistä merkitystä.

Tutkimuslomakkeeseen oli kerätty kuusi mahdollista organisationaalista syytä tiedon hankinnan ja käytön esteiksi. Tutkittavia pyydettiin valitsemaan listasta sopivat kohdat. Sekä neuvojien että asiantuntijoiden ryhmässä suurin este tiedon hankinnalle ja käytölle oli ajallisen joustavuuden puute työtehtävissä. Toisena molemmissa ryhmissä oli työn monimutkaisuus ja tehtävien epäselvyys. Neuvojen ryhmässä kolmanneksi yleisin este oli se, että tarvittava tieto oli luokiteltu salaiseksi eikä siten käytettävissä. Asiantuntijoiden kohdalla kolmanneksi yleisin este oli Internet-yhteyden puute toimistossa. Muita lomakkeen kirjattuja esteitä olivat työhön liittyvien kurssien puute ja toimivan puhelinlinjan puute. Myös ne saivat mainintoja kyselyssä.

Tutkijat selvittivät myös yksilöllisten ja organisationaalisten tekijöiden vaikutusta tutkittavien tiedonhankintakäyttäytymiseen. Tätä osaa tutkimuksesta ei ole syytä

¹⁴Kommunikaatiokanavat maatalousneuvojien suosituimmuusjärjestyksessä olivat seuraavat: suora kanssakäyminen kollegoiden kanssa, työhön liittyvät koulutukset, tieteellis-tekniset tapahtumat, televisio, omat kirjat, organisaation kirjasto, tieteelliset yhdistykset, Internet, radio, puhelin ja yleiset kirjastot.

referoida tässä yhteydessä sen enempää, koska se ei liity omaan tutkimukseeni.

5 Empiirisen tutkimuksen toteuttaminen

5.1. Tutkimuksen viitekehys ja tutkimusongelmat

Tutkielman keskeisenä tavoitteena on selvittää millaisia Euroopan unioniin liittyviä tiedontarpeita on ministeriövirkamiehillä, mitä kanavia käyttäen he hankkivat tarvitsemansa tiedon ja millaisia esteitä ja ongelmia hankintaprosessissa mahdollisesti ilmenee. Etsin vastauksia näihin kysymyksiin hyödyntämällä Leckien ja kumppaneiden (1996) ja Wilsonin (1981) kehittämiä tiedonhankinnan malleja. Leckien ja kumppaneiden mallissa keskeistä on ajatus siitä, että tiedontarve muodostuu työtehtävien mukaan. Tämän ajatuksen johdattamana päädyin selvittää virkamiesten työkuva ja työn luonnetta: minkä tyyppisissä työtehtävissä EU-tietoa tarvitaan ja kuinka usein tämä tarve kohdataan. Wilsonin (1981) mallissa oman tutkielmani kannalta hyödyllisin aspekti on tiedonhankinnan esteet ja niiden merkitys tiedonhankinnan prosessissa.

Lukuun ottamatta Kumpulaisen ja Järvelinin (2012) tutkimusta, kaikissa edellä esittelemissäni tutkimuksissa tarkasteltiin tiedonhankinnan kanavia. Tutkimusten tulokset herättivät mielenkiintoni ministeriövirkamiesten käyttämiä kanavia kohtaan. Niiden selvittäminen tuntui hyödylliseltä, koska kanavien käyttöä koskevan tiedon avulla saa rakennettua yleistä kuvaa virkamiesten EU-tiedonhankinnasta. Tämä tieto on hyödyllistä myös kolmannen tutkimuskysymyksen suhteen. Artikkeleista sain hyvän käsityksen mahdollisista kanavista ja lukemani tutkimustulokset auttoivat muokkaamaan omia kysymyksiäni.

Kumpulaisen ja Järvelinin (2012), Terran (2009) sekä Pezeshki-Radin ja Zamanin (2005) artikkeleista sain hyödyllistä tietoa siitä, millaisia esteitä ja ongelmia tiedonhankinnassa voi ilmetä. Heidän tutkimuksensa auttoi minua rakentamaan oman haastattelurunkoni ongelmia ja esteitä koskevan osion. Erityisen tärkeä oli Terran artikkeli, koska se

käsitteli nimenomaan EU:hun liittyvää tietoa. Tein sen pohjalta itselleni tukilistan tiedonhankinnan esteistä ja ongelmista tarkempia lisäkysymyksiä varten.

Tutkielmassani on kolme tutkimusongelmaa. Ensimmäiseksi haluan selvittää ministeriövirkamiesten EU-tiedon tarvetta. Minua kiinnostaa se, kuinka usein he tarvitsevat EU:hun liittyvää tietoa työtehtävissään ja millaista heidän tarvitsema tieto on. Toiseksi selvitän, mitä kanavia virkamiehet käyttävät tarvitsemansa tiedon hankkimiseen. Kolmanneksi selvitän EU-tiedon hankintaan liittyviä ongelmia ja esteitä, joita virkamiehet kohtaavat.

5.2 Aineistokeruumenetelmä

Keräsin tutkimuksen aineiston haastattelemalla. Tekemäni haastattelut olivat teemahaastatteluja. Teemahaastattelut ovat puolistrukturoituja haastatteluita, joissa huomio kohdistetaan tiettyihin teemoihin. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikissa haastatteluissa on samat teemat ja perusrunko. Niistä puuttuu kuitenkin tarkat kysymysmuodot ja tiukka järjestys, mutta toisaalta se ei ole muodoltaan niin vapaa kuin täysin strukturoimaton syvähaastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48.) Eskola ja Vastamäki (2001) kuvaavat teemahaastattelua keskusteluksi, jota kuitenkin käydään tutkijan ehdoilla ja johdattamana ja jossa vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa saaman selville tutkimuksen aihepiiriin liittyviä asioita.

Oma haastattelurunkoni (liite 1) oli jaettu viiteen osioon¹⁵. Jokaisen otsikon alla oli valmiita kysymyksiä, jotka lähes poikkeuksetta esitin jokaiselle haastateltavalle. Joissakin tapauksissa vastaus joihinkin kysymyksiin oli tullut joi aiemmin ja silloin ne saattoi jättää väliin. Valmiiden kysymysten lisäksi esitin väliin tarkentavia kysymyksiä vaihtelevasti haastateltavasta riippuen. Ensimmäisissä haastatteluissa olin hieman liikaa kiinni kysymysrungossa, enkä osannut riittävästi reagoida haastateltavan vastauksiin sopivilla jatkokysymyksillä. Jokaisesta haastattelusta opin kuitenkin jotain uutta ja sain

¹⁵Viisi osa-aluetta oli otsikoitu seuraavasti: taustatiedot, EU-tiedon tarve, kanavat, esteet ja ongelmat, lopuksi.

varmuutta haastattelijana. Kahden ensimmäisen haastattelun jälkeen tein itselleni muistilapun mahdollisista lisäkysymyksistä ja se helpotti haastattelun tekemistä.

Eskolan ja Vastamäen (2001) mukaan haastattelun teemarungon voi jakaa kolmen tasoihin teemoihin. Ylimmällä tasolla on laajat teemat, ne aihepiirit, mistä on tarkoitus keskustella. Toisella tasolla on kysymyksiä, jotka tarkentavat teemoja ja jotka pilkkovat niitä tarkempiin ja konkreettisempiin osiin. Kolmannella tasolla on tarkat pikkukysymykset, joita käytetään, jos muut kysymykset eivät ole tuottaneet vastauksia. (Eskola & Vastamäki 2001, 36.) Omissa haastatteluissani opin vähitellen tekemään enemmän toisen ja kolmannen tason kysymyksiä, joilla asiat selvästi konkretisoituivat haastateltaville paremmin. Tämä näkyi myös haastattelujen pituuksissa siten, että alkupään haastattelut olivat huomattavasti lyhyempiä kuin viimeiset haastattelut. Kaikista haastatteluistani saan kuitenkin riittävästi vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Haastattelujen tukena minulla oli lista keskeisimmistä EU-instituuttien tuottamista asiakirjoista (Liite 2). Näytin sen haastateltaville kysyessäni, millaisia asiakirjoja he tarvitsevat työssään. Lista oli hyödyllinen apuväline useimmissa tapauksissa, koska se toimi haastateltaville muistin tukena ja toisaalta se konkretisoi kysymyksen heille. Muutamassa tapauksessa lista saattoi rajoittaa haastateltavien esittämiä vastauksia, vaikka siinä olikin kirjattuna kohta ”muut aineistot” ja esittelin listan heille. Olin tehnyt itselleni muistilistan Terran (2009) tutkimuksessa ilmenneistä esteistä ja tarkoituksena oli käyttää sitä haastatteluissa oman muistin tukena ja apupaperina. Se ei kuitenkaan ollut toimiva ratkaisu, koska koin sen vain häiritsevän omaa keskittymistä ja keskustelua. Päädyin siihen, että annoin haastattelun edetä pitkälti omalla painollaan ja reagoin spontaanisti sen edetessä.

Keräsin empiirisen aineistoni haastatteluilla vuoden 2013 huhtikuun ja kesäkuun välisenä aikana. Haastattelin yhdeksää virkamiestä neljästä eri ministeriöstä. Neljä haastatelluista työskentelee opetus- ja kulttuuriministeriössä, kolme ympäristöministeriössä, ja liikenne- ja viestintäministeriössä sekä työ- ja elinkeinoministeriössä kummassakin yksi haastateltu. Haastateltavien rekrytointi osoittautui vaativaksi tehtäväksi, eikä haastateltavien valikoiminen millään tietyllä

perusteella ollut mahdollista. Haastattelut tehtiin poikkeuksetta virkamiesten työpaikoilla joko heidän omissa työhuoneissaan tai neuvottelutilassa.

Kaikki haastateltavat saivat kysymysrunгон ja listan nähtäväksi viimeistään päivää ennen haastattelua. Osa oli perehtynyt siihen, osa ei. Useimmat haastateltavat seurasivat haastattelun aikana kysymysrunkoa joko paperilta tai tablettitietokoneen ruudulta. Koin tämän hiukan rajoittavat haastattelua ja mietin, että oliko haastattelurungon lähettäminen etukäteen kovin järkevää. Kokemattomana haastattelijana tein sen virheen, että en aina antanut haastateltaville riittävästi aikaa miettiä ja muotoilla vastaustaan, vaan esitin välillä liian nopeasti täsmentävän kysymyksen. Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 121-124) mukaan aloitteleva haastattelija sortuu usein juuri tuohon virheeseen. Yleisesti ottaen haastattelut olivat kuitenkin mukavia tilanteita ja onnistuivat mielestäni ainakin kohtalaisesti ja useimmat hyvin.

Kuten taulukosta 1 näkee, haastatellut erosivat toisistaan sekä ikänsä, virkaikänsä, koulutustaustansa, työnkuvan että EU-tiedontarpeen perusteella. Tämä ei välttämättä ole huono asia tutkimuksen kannalta, koska yhtenä tarkoitukseni oli saada jonkinlainen yleiskuva EU:hun liittyvän tiedon tarpeesta ministeriötyössä.

	Koulutus	Ikä	Työvuodet ministeriössä	EU-tiedontarve
N1	Diplomi-insinööri	56	Useampi vuosi	päivittäin
M1	Filosofian ylioppilas	46	17	viikoittain
N2	Oikeustieteen maisteri ja valtiotieteiden kandidaatti	32	2	Lähes päivittäin
N3	Kasvatustieteen maisteri	38	6/3*	Kuukausittain
M2	Diplomi-insinööri	47	5	päivittäin
N4	Filosofian maisteri	44	8kk	kuukausittain
N5	Valtiotieteiden maisteri	52	15/3*	Päivittäin, jatkuvasti
N6	Filosofian maisteri	48	10/5*	Päivittäin/viikoittain
N7	Filosofian maisteri	39	3,5/2*	Lähes päivittäin

* Vuodet ministeriössä/vuodet nykyisessä tehtävässä.

Taulukko 1. Haastatteluun osallistuneet virkamiehet

Taulukosta 1 käy myös ilmi, että haastatelluista seitsemän oli naisia ja kaksi miehiä. Sukupuolijakauman epätasaisuus johtuu haastateltavien rekrytointitavasta. Mielestäni tästä ei kuitenkaan ole haittaa, koska sukupuoli on tutkimuskysymysteni kannalta epärelevantti seikka.

5.3 Laadullisen analyysin tekeminen

Kvalitatiivisen analyysin tekemiseen on monia tapoja, mutta Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mukaan laadullinen analyysi sisältää aina tiettyjä piirteitä, jotka erottavat sen kvantitatiivisesta analyysistä. Ensinnäkin, laadullinen analyysi alkaa jo haastatteluvaiheessa, koska haastattelun kuluessa haastattelija tekee jo havaintoja ilmiöiden luonteesta. Toiseksi aineistoa analysoidaan sen alkuperäisessä muodossa ja sen omassa kontekstissa. Toisin sanoen aineisto säilytetään sanallisessa muodossa, usein jopa sanatarkasti alkuperäisessä muodossa, eikä sitä muuteta vertailuluvuiksi tai indikaattoreiksi kuten määrällisessä tutkimuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 136.)

Kolmantena seikkana Hirsjärvi ja Hurme (2001, 136) nostavat esiin sen, että tutkija käyttää päättelyä, joka on joko induktiivista (aineistolähtöistä) tai abduktiivista (teorialähtöistä). Oma analyysini on vahvasti induktiivista. Neljän laadullisen tutkimuksen ominaisuus on se, että sen tekniikat ja työskentelytavat ovat moninaiset. Laadullisen tutkimuksen piirissä on vähän standardisoituja tekniikoita, eikä myöskään yhtä oikeaa tapaa tehdä laadullista analyysiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 136.)

Jotta haastatteluja pääsee analysoimaan, ne täytyy ensin litteroida eli puhtaaksikirjoittaa tekstitiedostoiksi. Tutkimuskysymykset, analyysin laatu ja käsillä oleva aineisto määrittelee sen, miten tarkkaan haastattelut on litteroitava. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 138-140.) Litteroin omat nauhani lähes sanasta sanaa, mutta jätin pois jonkin verran eri tyyppisiä välisanoja (tota, niinkuin, siis) ja väliäänähdyksiä (öö, hmm), jos niitä oli todella paljon informantin puheessa, eikä niiden poisjätto muuttanut lauseen viestiä. Litterointi vei paljon aikaa, mutta toisaalta sen aikana sai jo tutustua hyvin aineistoon. Analyysi käynnistyiikin jo tässä vaiheessa, koska nauhojen kuuntelu herätti ajatuksia,

joita kirjasin muistiin myöhempää käyttöä varten.

Seuraava vaihe analyysissä on aineiston huolellinen luku. Lukuvaiheeseen kannattaa varata aikaa ja se kannattaa tehdä perusteellisesti, koska vain tuntemalla aineistonsa hyvin voi tehdä siitä hyvän analyysin. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 143) kehottavat lukemaan aineistoa ”interaktiivisesti”. Interaktiivisuus voi tarkoittaa mm. kysymysten esittämistä aineistolle (Hirsjärvi & Hurme 2001, 143). Itse koin hyödylliseksi lukea aineistoa siten, että alleviivasin oleellisia asioita erivärisillä tusseilla sen mukaan mihin teemaan ne kuuluivat. Tässä luokittelussa noudatin kysymysrunгон jaottelua. Tein siis tässä vaiheessa jo aineiston luokittelua (ks. alla).

Laadullisen aineiston käsittelyssä on monia vaiheita. Aineiston käsittely on sekä analyysiä sanan suppeassa merkityksessä että synteesiä, koska aineistoa eritellään ja luokitellaan (analyysiä) sekä siitä luodaan kokonaiskuvaa (synteesiä). Ensimmäinen vaihe on aineiston kuvailu. Sen huolellinen tekeminen on koko analyysin perusta. Kuvailun tarkoitus on luoda käsitys tutkittavan asian, ilmiön tai ihmisten ominaisuuksista ja piirteistä. Kuvailun voi tehdä eriasteisesti¹⁶. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tarkoitus määrittelee sen, mitä kuvaillaan ja kuinka yksityiskohtaisesti se tulee tehdä. Kuvailun tärkeä funktio on sijoittaa tutkittava ilmiö aikaan ja paikkaan eli kontekstiinsa. Kontekstitieto on tärkeää, koska se luo pohjan aineiston oikeanlaiselle tulkinnalle. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 143-145.)

Kuvailun jälkeen aineistoa luokitellaan siten, että sen pohjalta aineistoa voidaan myöhemmin tulkita ja yksinkertaistaa. Diskurssianalyysin kaltaisia metodeja käytettäessä luokkien luominen voi olla vaativa tehtävä, mutta tämän tutkimuksen kaltaisissa tutkimuksissa luokittelu on helpompaa, koska se on luontevaa rakentaa tutkimusongelmien ympärille. Aineiston luokittelussa voidaan hyödyntää seuraavia seikkoja: tutkimusongelmat, tutkimusväline tai -menetelmä, aikaisemmissa tutkimuksissa käytetyt käsitteet ja luokitukset, teorialat ja teoreettiset mallit, aineisto itse

¹⁶ Geertz on lanseerannut käsitteet vahva kuvaus ja heikko kuvaus. Ensimmäisellä tarkoitetaan sitä, että tutkija pyrkii perusteellisesti ja kattavasti kuvaamaan tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Heikko kuvaus puolestaan sisältää vain pelkkiä faktoja ks. ilmiöstä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 145.)

tai tutkija mielikuvitus ja intuitio. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 147-149.) Oma analyysini rakentuu vahvasti aineiston varaan.

Kun aineisto on kuvailtu ja luokiteltu, voidaan aineistoa selittää ja tulkita. Tulkinnalla tarkoitetaan sitä, että tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä omat johtopäätöksensä. Analyysi (suppeassa merkityksessä) ei vielä riitä tutkimuksen tulokseksi, vaan tuloksista pyritään vielä laatimaan synteesejä, jotka kokoavat yhteen pääseikat ja antavat vastaukset tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 213 -214). Oleellista on huomata, että samaa tekstiä voidaan tulkita monin eri tavoin ja sitä voidaan katsoa monesta eri näkökulmasta. Näkökulma määrittelee tulkinnan sisällön. Onnistunut analyysi on sellainen, että lukija voi löytää aineistosta samat asiat kuin tutkijakin, jos he katsovat aineistoa samasta näkökulmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistoa ei saa ylitulkita, löytää siitä jotain mitä siinä ei ole, vaan tulkinnan pitää perustua aineistossa esiin tulleisiin seikkoihin. (Hirsjärvi & Hurme 2001,151-152.)

6 Tutkimustulokset

6.1 EU-tiedon tarve

Tutkimukseni ensimmäinen tehtävä oli selvittää, millainen on virkamiesten Euroopan unioniin liittyvän tiedon tarve. Näin ollen tutkimuksen kannalta oleellinen ero haastateltavieni välillä liittyi siihen, kuinka paljon he tarvitsevat EU:hun liittyvää tietoa työtehtävissään. Haastatteluissa kävi ilmi, että tiedontarve vaihteli yksilöiden välillä. Tiedontarve vaihteli myös yksittäisen virkamiehen omassa työssä sen mukaan, millaisia tehtäviä hän kulloinkin teki. Luvussa 6.2.1 käyn läpi EU-tiedontarpeen useutta sekä sitä, minkä tyyppisissä työtehtävissä se ilmenee. Luvussa 6.2.2 tarkastelen virkamiesten käyttämiä lähteitä.

6.1.1 EU-tiedon tarve ja työtehtävät

Haastateltavien EU-tiedontarve vaihteli selvästi, mutta kaikki tarvitsivat EU:n liittyvää tietoa vähintään kuukausittain. Suurin osa haastateltavista tarvitsi EU-tietoa usein. Viisi haastateltua tarvitsi tietoa päivittäin tai lähes päivittäin, yksi viikoittain ja toinen työtehtävistä riippuen vaihtelevasti joko päivittäin tai viikoittain. Kaksi haastateltua tarvitsi EU-tietoa vain noin kerran kuussa. Variaatiot EU-tiedon tarpeessa juontuvat työtehtävistä ja jokaisen virkamiehen omista vastuualueista. Oleellista kaikkien informanttien EU-tiedontarpeen määrässä on se, että se vaihtelee aina jonkin verran sen mukaan mitä tehtäviä kunakin ajankohtana tehdään eniten.

Haastateltavien EU:hun liittyvät ja siten EU:hun liittyvän tiedon tarvetta synnyttävät työtehtävät jakautuivat kolmeen kategoriaan. Ensimmäkin heillä oli työtehtäviä jotka liittyivät Suomen kannan muodostamiseen EU:ssa ja EU:n lainsäädäntöön vaikuttamiseen, ja toiseksi oli työtehtäviä, jotka liittyvät EU-lainsäädännön kansalliseen toteuttamiseen. Kolmannen ryhmän muodostavat työtehtävät, jotka liittyvät EU:hun mutta eivät olleet kumpaakaan edellä mainittua tyyppiä. Kaikkia työtehtäviä ei kuitenkaan ollut mahdollista sijoittaa selvästi vain yhteen kategoriaan.

”Unionilla ei ole lainsäädäntövaltaa liikunta-asioissa eli täytäntöönpanoa ei meillä ole. Kaikki mitä tehdään on sitä valmistelutyötä ja kansallista koordinaatiota siihen liittyen.” N2

”...voisi sanoa, että EU:n lainsäädännön kehittäminen tai valmistelutyö. Ja sitten sen toimeenpano ja seuranta kansallisesti.” N7

”Joskus mä teen jotain taustamuistiota, pitää tehdä vaikka jotain työmarkkinakatsausta EU-maista, niin siinä mä tarviin [EU-tietoa].” N6

”Mulla on niin vähän sitä [EU-tiedonhankintaa]. Ja enemmänkin se on sitten eri EU-maiden käytäntöjen benchmarkkausta kuin varsinaisesti EU-päätöksentekotietoa” N3

”tavallaan niin kuin tämmöisiä punaisia lampunvälähdyksiä, että hetkinen, tässähän pitää tarkistaa, ettei riitä tämä kansallinen lainsäädäntö vaan pitää ehkä tarkistaa EU-tason asioista.” N4

Kuten taulukko 2 osoittaa, kahdella haastatellulla oli kaikkien kategorioiden työtehtäviä,

kahdella työtehtäviä ensimmäisestä ja toisesta kategoriasta, yhdellä ensimmäisestä ja kolmannelta kategoriasta. Kahdella haastatellulla oli vain kolmannen kategorian tehtäviä ja yhdellä vain ensimmäisen ja samoin yhdellä vain toiseen kategoriaan kuuluvia tehtäviä. Merkille pantavaa on, että enemmistöllä haastatelluista virkamiehistä oli tehtäviä kahdesta tai jopa kaikista kolmesta kategoriasta. Toisaalta ensimmäisen kategorian työtehtävät olivat yleisempiä kuin toisen ja kolmannen kategorian tehtävät.

	EU-tiedontarpeen määrä	Kategoriat
N1	Päivittäin	1 ja 2
M1	Viikoittain	1 ja 2
N2	Lähes päivittäin	1
N3	Kerran kuukaudessa	1 ja 3
M2	Päivittäin	2
N4	Kuukausittain	3
N5	Päivittäin, jatkuvasti	1,2 ja 3
N6	Päivittäin/viikoittain	3
N7	Lähes päivittäin	1,2 ja 3

Kategoriat: 1= EU-lainsäädännön luominen, 2= EU-lainsäädännön toteuttaminen kansallisesti ja 3= muut

Taulukko 2. EU-tiedontarve ja tehtävät, joissa sitä tarvitaan

Taulukko 2 osoittaa ettei tiedontarvekategorioilla ja niiden määrällä ei ollut suoraa yhteyttä EU-tiedontarpeen esiintymistiheyteen. Sen takana on monimutkaisempi työjaollinen ja tehtäväkuvallinen mekanismi. Oleellista on myös se, kuinka ison osan EU:hun liittyvät työtehtävät ovat koko työnkuvasta. Työn kulloisenkin sisällön vaikutus EU-tiedontarpeeseen tulee ilmi myös seuraavissa sitaateissa.

”Joo, kyllä se vaihtelee paljon. Esimerkiksi saamelaisasioissa mä en tarvitse juuri lainkaan EU-tietoa, mutta taas nuoriso- ja liikunta-asioissa tarvitsen jonkin verran ja sitten näissä syrjimättömyyttä ja ihmisoikeuksia ja yhdenvertaisuutta koskevissa asioissa tarvitsen aika paljonkin” M1

”Saattaa jonkun verran vaihdella [EU-tiedontarve), koska olen mukana myös kansallisessa lainvalmistelussa, voi mennä jopa joitakin päiviä, että keskittyy niihin asioihin.” N2

”Kerran viikkoon ehkä [EU-tiedon tarve]. Tai useammin. Riippuu vähän siitä, minkälaisia tapaamisia ja seminaareja ja töitä on meneillään. Joskus saattaa olla, että niin kuin että joka päivä” N6

6.1.2 Käytettävät lähteet

Halusin tietää, mitä lähteitä virkamiehet käyttävät tarvitessaan EU-tietoa. Annoin haastateltavien katsoa kokoamaani listaa (liite 2), johon olin koonnut erilaisia EU:n asiakirjoja ja muita lähteitä. Lista oli hyvä apuväline, mutta se saattoi myös hieman rajoittaa vastaamista joidenkin kohdalla. Käytin listaa kahdeksassa haastattelussa. Olen myös koonnut käytettäviä lähteitä muualta haastatteluista, sillä ne eivät kaikki tulleet esiin listan kohdassa muut lähteet. Virkamiesten käyttämät tiedonlähteet on listattu taulukossa 3.

Tiedonlähde	Käyttäjät
EU:n lainsäädäntö (Eur-lex)	N1, M2, N2, N5, N7
Parlamentin mietinnöt direktiiviesityksistä	N1,N2, N5, N7
Parlamentin esityslistat, istuntoselostukset jne.	N1, N2, N5, N7
Euroopan unionin neuvoston päätelmät	N1, N5, N4
Komission työohjelmat ja viikkokokousten esityslistat ja päätökset	N2, N5
Komission direktiivit	N1, M2, N2, N5, N7
Komission asetukset	N1,N2, N5, N8
Komission päätökset	N1, N5, N6
Komission vihreät ja valkoiset kirjat	N1, N2, N3, N5, N7
Eurooppa-neuvoston päätelmät	N1, M2, N2, N5, N6
Virastojen alakohtaiset aineistot (kemikaalivirasto)	N5, N7
Euroopan talous- ja sosiaalikomitean aineistot	N1, M2,
Alueiden komitean lausunnot direktiiviesityksistä	M2
Euroopan tuomioistuimen päätökset	N1, N2, N6
Euroopan keskuspankin aineistot	-
Muut aikataulut*	N1, N5
Tilastotieto	N3, N6
Muuta*	N2, N4, N5, N6,

* Muut aikataulut: puheenjohtajamaan aikataulut, työryhmien aikataulut, kansalliset aikataulut

* Muuta: työryhmämuistiot, organisaatioiden raportteja, mediaseuranta, suljetut työryhmät, EU-liitännäinen kansallinen aineisto

* Listaa ei käyty läpi haastateltava M2:n kanssa. N4 ei nimennyt yhtään listan lähteistä.

Taulukko 3. Käytetyt EU-tiedonlähteet

Taulukko 3 osoittaa, että virkamiehet käyttävät laajasti erilaisia virallisia asiakirjoja ja julkaisuja lähteinään. Suurin osa virkamiehistä käytti monia erilaisia lähteitä riippuen

työtehtävästä ja tilanteesta. Erilaisilla aikatauluilla oli suuri merkitys virkamiesten työssä. Samoin erilaiset valmisteluasiakirjat olivat tärkeitä lähteitä. Toisaalta yllättävää oli se, että kaikki eivät tarvinneet työssään EU:n lainsäädäntöä kuten komission asetuksia tai päätöksiä. Direktiivejä tarvitsi vain viisi haastatelluista. Taulukossa 3 ei ole eroteltu sitä, kuinka paljon mitäkin lähdettä käytetään. Joitakin lähteitä raportoitiin käytettävän jatkuvasti ja toisia vain satunnaisesti.

6.2 Kanavat

Toinen tutkimuskysymykseni koski sitä, mistä virkamiehet hankkivat EU -tietoa. Kolme kanavaa oli selvästi suosituinta: Eutori eli valtionhallinnon asianhallintajärjestelmä, Internet ja kollegat. Taulukko 4 osoittaa, että näitä kolmea on mahdoton laittaa yksiselitteisesti järjestykseen käyttöiheyden tai suosituimmuuden mukaan. Eutori on useimmalle haastatelluista virkamiehistä välttämätön ja usein myös keskeisin tiedonhankintakanava, mutta toisaalta kaikki käyttivät Internetiä ja kollegoja tiedonhankintaan, mutta niiden asema ei ollut useinkaan niin ehdoton kuin Eutorin. Oleellista on huomata se, että lähes kaikki haastatellut käyttivät näitä kolmea kanavaa.

	Käytetyt kanavat	Mieluisin kanava	Epämieluisin kanava
N1	Eutori, kollegat, Internet	kollegat	Parlamentin Internet-sivut
M1	Eutor, kollegat	Kollegat	-
N2	Eutori, kollegat, Internet	Internet	Eutori, hakutoiminto
N3	Eutori, kollegat, Internet	Internet	-
M2	Eutori, kollegat, Internet	Internet; Eurlex	-
N4	Internet, kollegat	Kollegat	-
N5	Eutori, kollegat, Internet	Kollegat	Eutori, hakutoiminto
N6	Internet, kollegat	Internet; Google	Eutori, hakutoiminto
N7	Eutori, kollegat, Internet	Internet	-

Taulukko 4. Käytetyt kanavat ja kanavapreferenssit.

Taulukossa 4 listatuista kanavasta Eutori on selvästi formaali tiedonhankintakanava.

Kollegat puolestaan ovat informaali kanava. Internet on hankalammin määriteltävissä, koska se voi nähdäkseni olla sekä formaali että informaali kanava. Viralliset instituutioiden nettisivut ovat luonnollisesti formaaleja kanavia, mutta toisaalta Internetiä käytetään myös informaalilla tavalla esim. sosiaalisen median kautta.

Käytetyt kanavat voidaan määritellä myös sen suhteen, ovatko ne organisaation sisäisiä vai ulkoisia kanavia. Tämäkään jaottelu ei ole yksiselitteinen. Eutori on koko valtionhallinnon yhteinen järjestelmä joten se on myös jokaisen ministeriön oma työkalu. Toisaalta sitä kuitenkin ohjataan ja hallinnoidaan keskitetysti, eikä yksittäisellä ministeriöllä ole mahdollisuutta esimerkiksi muokata sitä omiin tarpeisiin. Siinä mielessä se taas on sisäinen kanava, että virkamiehet ovat itsekin tuottamassa sinne tietoa. Internet oli kaikissa mainituissa tapauksissa ulkoinen lähde. Kollegat puolestaan olivat sekä sisäisiä että ulkoisia lähteitä, koska tiedonhankinnassa käytettiin sekä oman yksikön että muiden ministeriöiden ja jopa muiden maiden kollegoja.

Näistä kanavista Internet itsessään on analyysin kannalta monisyinen elementti. Tarkasti ottaen Eutori on osa Internetiä, mutta tässä yhteydessä se on syytä käsitellä omana kokonaisuutenaan, koska se on niin oleellinen osa virkamiesten työtä. Käyn seuraavaksi läpi näiden kolmen tiedonhankintakanavan ulottuvuuksia, kuten käytön yleisyyttä ja käyttäjien suhtautumista niiden käyttöön. Luvussa 6.3.1 käsittelen Eutoria virkamiesten EU-tiedon lähteenä, luku 6.3.2 koskee Internetin käyttöä EU-tiedon hankinnassa ja luku 6.3.3 koskee kollegoiden roolia tiedonhankintakanavana EU-asioissa.

6.2.1 Eutori

Ensimmäinen yleinen tiedonhankintakanava on Eutori. Se on valtionhallinnon EU-asioiden käsittelyyn luotu asianhallintajärjestelmä. Sitä käytti aktiivisesti seitsemän yhdeksästä virkamiehestä ja kaikille heille Eutori oli tärkein tiedonhankintakanava. Jokainen näistä seitsemästä oli määritellyt Eutoriin hakusanat omien vastuualueidensa mukaan ja järjestelmä lähettää heille automaattisesti kaikki näiden hakusanojen mukaiset asiakirjat. Eutorin suhteen on oleellista huomata, että samalla kun se on

tiedonhankintakanava, se on virkamiehille myös tiedon luomisen kanava.

”Joo, kaikki noi, mitä tuossa listassa oli on sellaisia mitä mä saan näitten EU-asioiden käsittelyjärjestelmän eli Eutorin kautta” M1

”Sitten kansallisesti on Eutori [...] se nyt on kansallisessa tiedonvälityksessä keskeisin ja sitä myös itse käyttää kun asiakirjoja luo” N2

”No siellä [Eutorissa] on se asiasanavahti ja mä laitan kaikki raportit sinne” M2

Eutori tekee jossakin määrin aktiivisen tiedonhankinnan tarpeettomaksi virkamiehille, koska sen kautta on mahdollista saada tiettyihin itse määriteltyihin aiheisiin liittyvät asiakirjat automaattisesti. Toisaalta Eutori on järjestelmä, josta haetaan tietoa, kuten tiettyjä asiakirjoja. Tätä toimintoa monet pitivät siinä hankalana ja jotkut haastatelluista pyrkivät välttelemään sen käyttöä viimeiseen asti. Muutenkaan kukaan ei maininnut Eutoria mieluisimmaksi tiedonhankintakanavaksi.

”Meillä on semmoinen Eutori-järjestelmä, joka on valtionhallinnon yleinen, siellähän mulla on ne tietyt avainsanat ja sitten kun niillä avainsanoilla tulee joku dokumentti, niin se tule mulle tietoon.” M2

”...tämä Eutori-järjestelmä puskee tänne tosiaan aika ison [määrän asiakirjoja], hyvin ison joukon asiakirjoja” N5

”Se [Eutorin] hakutoiminto on tosi hankala eli siinä pitää tietää mitkä kauttaviivat siinä laittaa mihinkin kohtaan että sä oikeasti löydät sen mitä etsit” N2

6.2.2 Internet

Käsittelen tässä yhteydessä Internetiä kanavana, vaikka se voidaan mieltää myös tiedonlähteeksi. Haastattelut osoittivat, että Internet on kahdella tavalla tärkeä tiedonhankintakanava. Ensinnäkin haastatteluissa tuli esiin useita eri nettisivuja ja -sivustoja, joilta virkamiehet etsivät tietoa. Nämä tutut sivustot toimivat myös arkistoina, joista virkamiehet osasivat etsiä jo tietämiään asiakirjoja ja tietoja. Toiseksi Internet

nähtiin hakukoneiden kautta avautuvaksi kentäksi joista löydettiin tietoa mahdollisesti aiemmin tuntemattomista lähteistä tai se nähtiin ikään kuin oikotienä jo tuttuihin lähteisiin.

Kaikilla haastatelluilla oli yksi tai useampi Internet-sivu, jota he käyttivät säännöllisesti. Yleisesti käytettiin eri Euroopan unionin instituutioiden sivuja kuten komission, parlamentin ja neuvoston sivuja, Eurlexiä sekä tuomioistuimen asiakirjatietokanta Curiaa. Instituutioiden sivuilta seurattiin muun muassa aihekohtaisia alasivuja, ryhmäkohtaisia sivustoja ja säädöskohtaisia sivuja.

”Kyllä toi Eurlex on melkein päivittäin käytössä. Sieltähän saa sitten kun mä tiedän sen perusdirektiivin numeron ja kun sen syöttää sinne niin se antaa kaikki ne asiakirjat, joilla sitä on muutettu sen jälkeen.” M2

”No kyllä se on netti. Ja mä luulisin, että se on sitten nämä komission materiaalit tai komission sivut, mistä löytyy tän meidän oman työryhmän tietoja.” N3

”Ne [käytetyt Internet-sivut] on ne parlamentin säädöskohtaiset sivut, sitten komission dg-climan sivut, sieltä yleensä löytyy. Ja sitten on se, neuvostolla on niitä omia, omat sivustot” N7

Joillakin haastateltavilla oli myös muita omaan alaan ja työnkuvaan liittyviä sivustoja, joita he seurasivat säännöllisesti. Tällaisia olivat ulkopuolisen ympäristöaiheista mediaseurantaa tekevä ENSDEuropen sivut, Eures- portaali ja ”Integration EU”-portaali. Yksi haastatelluista mainitsi käyttävänsä työssään myös sosiaalista mediaa, erityisesti Facebook-palvelua. Myös Eurooppa-tiedotuksen Internet-sivut mainittiin kerran.

”Sitten on tää ENSDEuropa, mutta se ei ole mikään komission juttu, mutta tällainen mediaseuranta. Sen mä olen tilannut ja aika moni muukin on meillä sen tilannut.” N1

”...mä olen tossa ”Social Europe” [ryhmässä], se tulee mulle Facebookiin ne tiedot koko ajan, sitä mä kyllä seuraan” N6

Neljä haastateltavaa mainitsi hakevansa tietoa Googlen kautta ja yksi haastatelluista viittasi yleisesti etsivänsä tietoa netistä. Toisille esimerkiksi Googlen hakupalvelu oli hyvä lähtöpiste tiedonhankinnalle, sen avulla päästiin muun muassa kätevästi oikeille

sivustoille tai löydettiin jokin tietty säädös helposti. Joillekin Google oli hyvä tapa saada yleiskäsitys jostain tietystä aiheesta ja nähdä missä kaikkialla siitä on tietoa.

”Ja sitten ihan Google oikeasti. Se on hyvinkin keskeinen, jos tietää asiakirjan numeron, niin se on nopein millä se löytyy” N2

”...se että näitä sivuja on niin paljon ja jos se ei niitä tiedä, niin sitten joskus joutuu jopa sitä Googlea käyttämään siinä mielessä, että löydät sen, että missäs se nyt olikaan, mistäs sinne pääsikään” N7

”Kai se sitten on googlettaminen [mieluisin tapa etsiä tietoa]. Se on kaikista helpointa, että sitten katsoo, että mitä kaikkea on mistäkin. Siitä näkee sen verran avainsanoja, että tietää onko toi hyödyllistä.” N6

Oleellista Internetin käytössä on huomata, että virkamiehillä on käytössään paljon erilaisia suljettuja ekstranettejä, tietokantoja ja ryhmäsivustoja, joihin suurella yleisöllä ei ole pääsyä. He myös saavat paljon tietoa suoraan omaan sähköpostiinsa eri työryhmiin liittyvien jakelujen kautta.

”Kaikki viralliset asiakirjat, jotka näihin [määriteltyihin asiasanoihin] liittyy, niin mä saan tiedon niistä ja mä voin käyttää niitä eli mulle tulee niitä, enkä mä mene aktiivisesti niitä mistään hakemaan” N1

”Neuvostolla on oma ekstranetti eli salasanojen takana oleva tietokanta, mistä pystyy hakemaan kaikki kokousasiakirjat ja siellä on hakutoiminnot muutenkin eli kaikki neuvoston paperit löytyy sieltä tietokannasta” N2

”Kyllä se sähköposti on siinä mielessä kätevä, että siellä jos nyt on jotain työryhmiä ja on niissä jakeluissa, niin sitten usein saa sen tiedon [ilman etsimistä].” N7

Vaikka Internet oli monelle mieluisa, jopa mieluisin, tapa hankkia EU:hun liittyvää tietoa, oli sen suhteen myös kritisoitavaa. Yleisin kritiikin aihe liittyi sivujen monimutkaisuuteen. Niiltä oli vaikea löytää etsimäänsä tietoa, vaikka sen tiesi olevan siellä. Myös erilaisten sivujen suuri määrä aiheutti kritiikkiä.

”Kyllä se [vältettävä lähde] on musta ne parlamentin sivut, ne on musta vaikeat, että en mä sinne kyllä vapaaehtoisesti mene” N1

”Komission sivuilta saattaa joskus löytää jotain, mutta ne on lähtökohtaisesti [hankalat], ja neuvoston sivuilta vastaavasti jotain

ajankohtaista, mutta ne on kyllä todella huonot noin niin kuin pääsääntöisesti” N2

”Ja sellaista nettisivustoa ei vielä ole, joka olisi niin hyvin ajan tasalla, että siellä olisi kaikki oleellinen”N7

6.2.3 Kollegat

Kaikki haastatellut mainitsivat kollegat keskeisenä tiedonhankintakanavana. Kollegoilta saatetaan kysyä tiettyä asiaa heti kun se on ajankohtainen, mutta tärkeää oli myös kokouksissa ja esimerkiksi lounastauoilla saatu tieto. Useat virkamiehet kokivat, että erilaisissa työryhmissä mukana oleminen oli todella tärkeää tiedonhankinnan kannalta. Toisaalta virkamiehet kuitenkin varoivat kuormittamasta kollegoitaan liikaa ja pyrkivät hakemaan tiedon itse ensin Internetistä tai Eutorista.

”... kollegoilta voi kysyä, että onko tästä jotain ja sitten menee etsimään sen sähköisesti. Tai sitten saa kollegalta jonkun linkin. Mutta tää on tosi tärkeää, että kyselee aina muilta.” N1

”Ensimmäinen reaktio on aina se, että kysyy, tietääkö joku tästä jo valmiiksi. Kyllä se on se nopein tapa ja yleensä sitten joku tietää jonkun joka tietää tai sitten sanoo, että tuolta voisi löytyä.” N4

”Hyvin paljon myös kollegoilta kyselen, koska meillä on hyvä ryhmä. Siinä on hyviä asiantuntijoita, jotka ovat tiettyihin asioihin erikoistuneita, niin he ovat sitten hyvin perillä siitä, mitä tapahtuu missäkin” N7

Kaikille oleellisia kanavia olivat oman yksikön kollegat, mutta myös muiden ministeriöiden virkamiehiltä kysyttiin tarvittaessa tietoja. Joissain tapauksessa tietoa kysyttiin myös suoraan EU-instituutiosta, mutta tähän kynnyks oli korkea.

”... tai sitten mä lähetän mun kollegalle tonne komissioon jonkun viestin, että mistä tai onks sitä jo jossain. Että sieltä mä tosiaan kysyn, jos en löydä tästä lähiympäristöstä mitään tietoa” N1

”me hoidetaan täällä hyvin paljon tällaista poikkihallinnollista, EU-asiat on tyypillisesti poikkihallinnollisia, joiden käsittelyyn osallistuu monta ministeriötä....Jokainen katsoo oman kohtansa ja sitten briiffaa muita kun muodostetaan Suomen kantaa.” M1

Mielenkiintoinen seikka oli se, että useampi mainitsi tärkeäksi tavata ulkomaisia kollegoita ja EU-virkamiehiä työmatkojen yhteydessä. Kynnys lähettää sähköpostia joko EU-virkamiehille tai kollegoille muihin maihin on korkea, joten kokouksissa tapaamista pidettiin tärkeänä. Tästä syystä myöskään videoneuvottelujen ei katsottu korvaavan matkustamista kokouksiin.

”Sitten ihan Brysselin käytävillä voi tulla tietoa. Monesti on joku kokous Brysselissä ja siinä sitten se komission edustaja alussa sanoo, että tällöistä on tulossa kuukauden päästä” M2

”Kyllä se [käytäväkeskustelujen sisältö]raportissa lukee, mutta kyllä siitä iso etu olisi, jos itsekin olisi siellä käytävillä juttelemassa tauoilla ja lounaalla” M2

”Me ollaan todettu kollegojen kanssa, että vaikka Suomessakin matkustaisi, niin on aina se, että saisi semmoista näppituntumaa, suoraa palautetta kollegoilta. N6

”Kotimaassa meillä on erilaisia valmisteluryhmiä, missä on eri ministeriöt edustettuina, niin nehän on sitten hyviä tilaisuuksia kysäistä myös jostain muusta asiasta nopeasti kun sä tapaavat ihmisiä. [...] Ja sitten nämä EU:n työryhmät ja kokoukset missä käyn, niin yleensä siinä sitten tulee tavattua, käytyä lounaalla tai muuten keskusteltua monista asioista.” N7

Kollegoiden tietoa ja osaamista hyödynsivät kaikki yhdeksän virkamiestä. Useimmat heistä hankkivat tieto myös muiden kuin oman yksikön kollegoiden kautta. Neljä yhdeksästä haastateltavasta mainitsi kollegat mieluisimpana kanavana EU:hun liittyvää tiedon hankkimiseen. Toisin kuin Internetin kohdalla, kenelläkään ei ollut negatiivista sanottavaa kollegoista tiedonhankintakanavana. Kukaan haastatelluista ei myöskään vältellyt kollegoilta kysymistä tai pitänyt sitä hankalana. Kollegoiden vahvuus tiedonhankintakanavina oli ennen kaikkea heidän vahva asiantuntemuksensa.

” Koska siinä saa sen arvion just siitä sen tärkeydestä ja vaiheesta. Saa semmoisen ensimmäisen mielipiteen jo siitä asiasta” N1

”Ne [kollegat] osaa sanoa ja tiivistää hyvin nopeasti mitä mahdollisia ongelmia siihen direktiiviehdotukseen liittyy Suomen kannalta. [...] Heiltä saa yleensä nopeasti vastauksen, että onko tää ok vai ei” M1

Vaikka kollegat oli tärkeä tiedonhankintakanava virkamiehille, virkamiehet olivat hyvin

omatoimisia tiedonhankinnassa. Vain kolmen haastatellun voidaan tulkita siirtäneen joskus tiedonhankinnan toiselle. Yksi heistä pyysi joskus apua osastonsa työntekijältä, joka on tiiviimmin mukana tietyissä EU-prosesseissa. Tämän kontaktin voidaan katsoa olevan toimeksianto hoitaa tiedonhankinta omasta puolesta.

”No kyllähän se käytännössä on sitä [toimeksianto] jos mä menen sen huoneeseen ja kysyn, että onko se kuullut. Yleensä hän sitten sanoo, että on kuullut tai että ei ole kuullut, mutta voi yrittää selvittää ja kyselee Brysselistä.” M2

Toinen virkamies käytti jonkin verran oman ministeriönsä tietopalvelua tiedonhankinnassa. Hänen kohdallaan tilanne on hieman eri kuin muilla haastatelluilla, koska hän oli ainut johtavassa asemassa oleva työntekijä ja EU-tietopalvelu oli osa hänen omaa yksikköään. Hän hyödynsi mielellään tietopalvelun ammattitaitoa ja helpotti oma kiirettään siirtämällä tiedonhankinnan heille.

”..joskus voi olla se, että mä heti tajuan että mulla kestää liian kauan..., että kyllä se sitten liittyy tällaiseen, että aika on niin kortilla tai muistan, että se on muuten niin hankalaa, että parempi antaa niille, jotka ovat siinä parempia.” N5

Kolmas virkamies konsultoi toisinaan oman ministeriönsä EU-tietopalvelua:

”Siten tätä meidän EU-tietopalvelua olen joskus hyödyntänyt. Varsinkin silloin alkuvaiheessa kun tuli ensimmäinen säädös käsittelyyn, niin en mä välttämättä tiennyt, mistä se tieto löytyy ylipäätään.” N7

6.3 Tiedonhankinnan esteet ja ongelmat

Kolmas tutkimuskysymyksen koski virkamiesten EU-tiedon hankinnassa kohtaamia esteitä ja ongelmia. Yleisesti haastattelemani virkamiehet kokivat, että he löytävät etsimänsä tiedon hyvin tai melko hyvin, mutta toisaalta he kuitenkin nimesivät asioista, jotka aiheuttavat joskus ongelmia. Varsinaisia esteitä EU-tiedonhankinnalle ei löytynyt, koska tieto koettiin aina löytyvän. Koska tiedonhankinta oli kuitenkin välillä vaikeaa,

voidaan sanoa, että EU:hun liittyvän tiedon hankinnassa ilmenee myös ongelmia.

”Kyllä mä yleensä olen sen [tarvittavan EU-tiedon) tähän mennessä aina jotenkin löytänyt. On onneksi näitä välineitä useimpia”N2

”Jos se tieto on, se sitä yleensä löytyy aika helposti, mutta jos pitää olla varma, että sitä tietoa ei ole, niin se on jo vaikeampi.” M2

Merkittävimmät ongelmat liittyivät käytettävissä olevaan aikaan ja EU:n laajuuteen ja monipuolisuuteen. Kuusi haastateltua yhdeksästä mainitsi ajan puutteen olevan ongelma EU-tiedonhankinnassa. Samoin kuusi oli sitä mieltä, että EU:n laajuuden takia tietoa oli valtavan paljon ja monessa eri lähteessä ja että tämä aiheutti heille ongelmia. Ongelmia aiheutti myös asiakirjojen kieli ja käytetty terminologia sekä eri dokumenttien sisältämä suuri tiedonmäärä. Kieli tai terminologia aiheutti joskus ongelmia neljälle haastelluista. Asiakirjojen laajuus oli ongelmana kolmella haastelluista. Teknisempiäkin seikkoja esiintyi: ei esimerkiksi muistettu miten jokin järjestelmä toimi tai ei saatu sen hakutoimintoa toimimaan. Nämä eivät kuitenkaan suuresti haitanneet, koska tiedon sai toisaalta. Tiedonhankinnassa koetut ongelmat on esitetty kootusti taulukossa 4.

Ongelma	Esiintyy
Ajan puute	N1, M1, M2, N4, N5, N7,
Lähteiden suuri määrä	N2, N3, N4, N5, N6,N7
Kieli, terminologia	N3, M2, N4, N5, N7
Tiedon määrä asiakirjoissa	N1, M1, N6
Järjestelmiin liittyvät vaikeudet	N1, N2, N6
Muu ongelma*	M2, N6, N7

* Verkostojen ulkopuolelle jääminen, tarvittavaa tietoa ei ole, oman tiedontarpeen moninaisuus

Taulukko 4. EU-tiedon hankinnassa ilmenevät ongelmat

Tiedonhankinnan ongelmia vähentää huomattavasti se, että virkamiehet saavat paljon tietoa eri jakelujen kautta ja Eutorin välityksellä. Tietoa ei tarvitse itse etsiä välttämättä kovin usein. Toisaalta tiedon saaminen valmiinakin voi aiheuttaa ongelmia. Osittain tämä valmiiksi virkamiehille tuleva tieto vaikuttaa ajan puutteeseen, koska kaiken informaation läpikäyminen on hidasta. Sähköpostilla tai muiden kanavien kautta jatkuvasti tuleva tieto luo myös vaikeuksia tiedon hallintaan sekä keskeisten asioiden

löytämiseen.

”Mulla on ongelmia löytää, koska niin harvoin hankin itse tietoa aktiivisesti koska niin paljon tulee automaattisesti.”N1

”Mikä nyt on työn alla ja pinnalla niin ne asiakirjat tulee ihan näin oikeastaan voi sanoa, että automaattisesti ja pyytämättä”N5

”Onhan se haastavaa siitä kaikesta tietotulvasta mikä tulee vaikka sähköpostilla tai julkaistaan netissä, että sä tiedät, mikä on semmoista mihin pitää reagoida heti, tunnin sisällä tai mikä ei ole kiireinen tai mikä ei ole oikeastaan sulle tarkoitettu.” N7

Virkamiehet olivat melko yksimielisiä siitä, että tieto löytyy hyvin. Eri mieltä he olivat kuitenkin siitä, kuinka vahingollista olisi, jos jotain ei löytyisi:

”Kyllä, ehdottomasti sitten oltaisiin pulassa, mutta kyllä se [tarvittava tieto] tähän asti on aina jostain kaivettu” M1

”Kyllä varmaan [voi seurata ongelmia]. Siis totta kai. Onhan meillä esimerkiksi se eduskunnan tiedottamisvelvollisuus”M2

” No ei kyllä mun kohdalla [voi seurata ongelmia]. Me ollaan sentään vaan valtion virkamiehiä. Kukaan ei pahasti loukkaannu tai kuole meidän virheistä onneksi.”N6

Seuraavissa luvuissa käyn läpi kolme suurinta ongelmaa virkamiesten EU-tiedon hankinnassa. Luku 6.4.1 käsittelee ajan puutteen ja kiireen vaikutusta tiedonhankintaan. Luvussa 6.4.2 käsittelen yhdessä lähteiden suurta määrää sekä lähteiden sisältämän tiedon määrää. Luvussa 6.4.3 kerron kieleen liittyvistä ongelmista.

6.3.1 Ajan puute

Suurimmaksi ongelmaksi EU-tiedon hankinnassa nousi ajan puute. Kuusi haastateltua yhdeksästä mainitsi ajan puutteen seikkana joka hankaloittaa tiedon hankintaa. Kiire työtehtävien suorittamisessa johti vahvaan priorisoimiseen ja virkamiehet kokivat, että aikaa perusteelliseen tiedonhankintaan ei aina ollut. Ajan puute johtui yleensä siitä, että töitä oli liikaa. Toisinaan ajan puute saattoi johtua myös nopeista toiminta-aikatauluista.

”Se on siis ihan jatkuva ongelma, että jatkuvasti on pakko priorisoida. Että vaikka tämä olisi kiva löytää, mutta jos sitä ei helposti löydy niin antaa olla.”
N1

”Eniten se [valtionehallinnon tuottavuusohjelma] on aiheuttanut sen, että yhdelle tulee enemmän töitä koko ajan, niin se on se ajan puute mikä siinä on se suurin vaikeus, ei se etteikö löytäisi sitä tietoa.” M1

”No aina ei ole [aikaa]. Niitähän saattaa tulla tosi ad hoc toimeksiantoja, että nyt pitää tehdä taustamuistio. Sitten vaan yrittää löytää sen oikean lähteen ja nopeasti.” N6

Ajan puute heijastui myös muiden ongelmien kautta. Sekä EU:n suuruus ja sen tuottaman aineiston moninaisuus että asiakirjojen laajuus tuli monille ongelmaksi juuri ajan puutteen kautta. Nämä seikat ovat ongelmia itsessäänkin, mutta käytännön työssä niiden merkitys tulee juuri riittämättömän ajan kautta. Kiire voi vaikuttaa myös muihin kanaviin: eräällä haastateltavalla työtahdin tiukentuminen oli vähentänyt mahdollisuutta matkustaa kokouksiin ulkomaille ja osallistumisen vähettyä yksi merkittävä tiedonhankinnan kanava jäi vähemmälle.

6.3.2 Lähteiden ja tiedon määrä

Toinen merkittävä EU-tiedon hankinnan ongelma oli suuri tiedon määrä. Ongelmana on ensinnäkin EU:n laajuus ja monipuolisuus: instituutioita on monta ja jokaisella on omat Internet-sivustonsa. Haastattelemistani virkamiehistä kuusi koki tämän ongelmaksi. Organisaatioiden ja Internet-sivustojen määrä näkyy tiedonhallinnan ongelmina kuten vaikeuksina muistaa mistä tarvittavan tiedon löytää. Virkamiehillä voi olla vaikeuksia hahmottaa mille instituutiolle asiat kuuluvat. Uran alkuvaiheessa myös prosessien hahmottaminen voi olla vaikeaa.

”vaikeinta on ehkä se, että EU on niin iso eläin, että se tieto on usein aika pirstaloitunutta” N2

”Joka aamu tuo kone tervehtii ensimmäiseksi sillä, että mailbox is almost full tai sitten se on jo full.” N5

”Mä olen jotenkin kokenut sen Internetinkin niin sekavaksi. Tietysti kun miettii, että pitäisi olla kirkkaampi käsitys tosta, että miten nää prosessit pyörii.” N4

Toisaalta ongelma on siinä, että EU-organisaatiot tuottavat valtavan määrän tietoa asiakirjojen ja julkaisujen muodossa. Monelle haastatellulle ongelmana olikin se, että tietoa oli liikaa, ei se, että tietoa oli liian vähän. Eri dokumenttien kokonaismäärä voi nousta vaikeasti hallittaviin määriin ja tämä taas puolestaan vaikeuttaa ja hidastaa sekä tiedon löytymistä että varsinaisten työtehtävien suorittamista. Oleellista on löytää ja seuloa joukosta relevanttia ja ajankohtaista tietoa sisältävät lähteet. Lähteitä on uskallettava myös rohkeasti rajata, koska kaikkea löydettyä aineistoa ei voi käydä läpi.

”Jos ei tiedä ihan tarkkaan, mitä etsii ja lähtee jotain ihan uutta toimialaa selvittämään, siinä saa ehkä, informaatiotulva on ehkä se mikä sieltä tulee ongelmaksi” N2

”Onhan niitä lähteitä paljon, että se [vaikeinta EU-tiedonhankinnassa] on varmaan se suodattaminen, että se oma asia suodattuu sieltä... ja oikeista lähteistä vielä esiin.” N6

Kolmas ongelma asiakirjojen laajuus. Virkamiehet kokivat, että monissa dokumenteissa on paljon ylimääräistä aineistoa, joka vaikeuttaa keskeisen tiedon löytämistä. Toisaalta jotkut Euroopan unionin asiakirjat ovat luonteeltaan laajoja ja seikkaperäisiä ja siten työläitä lukea. Tämäkin ongelma nivoutuu oleellisesti luvussa 6.4.1 käsiteltyyn ajan puutteeseen; koska aikaa on vähän, laajat dokumentit tuottavat ongelmia.

”Niissä on niin paljon semmoista höttötekstiä, mikä ei oikeastaan sano mitään ja sitten se pihvin löytäminen on vaikeaa” N1

”Lähinnä ehkä se, että kun direktiiviehdotukset on pitkiä ja niiden perustelumuiot on pitkiä, että ehtii perehtyä ja poimia oman toimialan kannalta sen relevantin sieltä” M1

6.3.3 Kieli

Kaiken kaikkiaan viisi haastateltua mainitsi jonkin kieleen liittyvän ongelman. Kieleen liittyvät ongelmat voidaan jakaa kolmeen kategoriaan; yleisesti vieraan kielen (englanti ja ranska) käyttöä koskevat ongelmat, englanninkieliseen EU-terminologiaan liittyvät ongelmat sekä käännöksiin liittyvät ongelmat. Terminologiaan liittyvät ongelmat koettiin ehkä hieman vakavammaksi kuin muut kieleen liittyvät ongelmat. Terminologiaan liittyvien ongelmien kohdalla korostui yksilön oma harjaantumattomuus käyttää kieltä EU-yhteydessä. Tämä juontui joko lyhyestä työkokemuksesta tai vähäisistä EU-tiedontarpeista omissa työtehtävissä.

”Tietoa on paljon ja sitten kun ei ole välttämättä suomenkielellä, niin ne termit ja... Kun käsitteet on suomeksi itselle tuttuja, mutta EU-kontekstissa voidaan käyttää vähän eri tyyppisiä.” N3

”Se että oppii lukemaan sitä EU-kieltä, että mähän oon ollut nyt englanninkurssilla, jossa yritettiin just vähän EU-muistiota läpi.. Totta kai kun se termistö tulee tutuksi niin se helpottuu.” N4

Viralliset asiakirjat käännetään kaikille EU-kielille, mutta eri käsittelyvaiheiden asiakirjat ovat ranskaksi, englanniksi tai saksaksi.¹⁷ Virkamiehet tarvitsevat työssään usein myös näitä valmisteluasiakirjoja. Ongelmana on myös se, että käännöksiä ei aina saada ajoissa. Tästä syystä tiukkojen aikataulujen takia olisi hyvä voida hyödyntää jo alkuperäistä asiakirjaa. Virkamiestyössä ainakin hyvä englanninkielen taito näyttää olevan perusedellytys. Kieleen liittyvien ongelmien painoarvoa vähensi se, että haastateltavat kohtaavat niitä harvoin.

”Kyllä sen ranskankielisen kanssa tietysti tulee [joskus ongelmia]. Meillä voi olla joku joka osaa kieltä, mutta ei ymmärrä asiaa ja enemmän niitä, joilla on päinvastainen tilanne” M2

¹⁷EU:n säädökset ja muut lainsäädäntöasiakirjat sekä Euroopan unionin virallinen lehti julkaistaan virallisilla EU-kielillä. Ajan ja kustannusten säästämiseksi valmisteluasiakirjoja käännetään kuitenkin harvoin kaikille kielille. Euroopan komissiossa käytetään englantia, ranskaa ja saksaa asian käsittelykielinä, ja Euroopan parlamentissa taas asiakirjoja käännetään eri kielille parlamentin jäsenten tarpeiden mukaan. (Euroopan komissio 2013.)

”..tässä meidänkin tietopalvelussa on korostettu, että se ranskan kieli, että he pystyy ainakin otsikosta lukemaan mitä se on, että he pystyvät sitten jakamaan eteenpäin ihan sillä perusteella.” N5

”Ei sinänsä ole tullut varsinaisia ongelmia, mutta huomaa, että se ranskankielen taito olisi joissain tapauksissa hyödyllistä, koska niitä [ranskankielisiä aineistoja] tulee joskus.” N7

Myös käännökset voivat tuottaa ongelmia. Aikataulut myös käännöstyön suhteen ovat tiukat ja se näkyy joskus lopputuloksessa.

”me ei ehditä kaikkia ryhmiä seuraamaan ja sitten saadaan vaan jossain vaiheessa semmoinen käänнос käteen mikä voi olla ihan älytön. Ja se on yhtäläillä lainvoimainen kuin se alkuperäinenkin [asiakirja] vaikka se olisi täysin ristiriidassa sen kanssa.” M2

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksen tulokset. Esittelen aineistosta löytämäni keskeiset tulokset ja vertaan niitä aikaisempaan tutkimukseen sekä pohdin niiden suhdetta teoreettisiin malleihin. Käyn läpi kolme tutkimuskysymystäni siten, että luvussa 7.1 käsittelen ministeriövirkamiesten Euroopan unioniin liittyviä tiedontarpeita, luvussa 7.2 tarkastelen heidän EU-tiedon hankinnassa käyttämiään kanavia ja lopuksi luvussa 7.3 paneudun EU-tiedon hankinnassa ilmeneviin esteisiin ja ongelmiin.

7.1 EU-tiedontarve

Tutkimuksessani halusin selvittää, kuinka paljon virkamiehet tarvitsevat työssään EU-tietoa; kuinka moni sitä tarvitsee ja kuinka usein. Tutkimuskysymyksen taustalla oli ajatus siitä, että Euroopan unionin vaikutus läpäisee koko valtionhallinnon ainakin jossain määrin. Haastatteluistani saama informaatio tukee tätä käsitystä. Kaikki yhdeksän haastateltua tarvitsivat EU:hun liittyvää tietoa työtehtävissään. Se, miten usein tietoa tarvittiin, vaihteli jokapäiväisestä tiedontarpeesta noin kerran kuukaudessa

ilmenevään tarpeeseen. Oleellista kuitenkin on, että kaikki tarvitsevat EU-tietoa ainakin joissakin työtehtävissään. Nekin haastatelluista, jotka hoitavat etupäässä kansallisia vastuualueita, kohtaavat vähintään kuukausittain työtehtäviä, jotka edellyttävät EU-tiedon hankintaa.

Osa haastatelluista teki lähinnä Euroopan unioniin liittyviä työtehtäviä ja se yleensä myös näkyi heidän EU-tiedontarpeensa määrässä. Haastatelluista piirtyi myös kuva siitä, kuinka monipuolista EU:hun liittyvä työ ministeriöissä on. Työt liittyivät karkeasti jaettuna kolmeen kategoriaan: 1) EU:n lainsäädännön valmistelu, 2) EU-lainsäädännön kansallinen toteuttaminen ja 3) tehtävät jotka jäivät näiden kahden ulkopuolelle. Erittäin mielenkiintoinen tulos on se, että kuusi haastateltua yhdeksästä teki töitä, jotka liittyivät EU-lainsäädännön tekemiseen ja siihen vaikuttamiseen. Viinamäen (2007, 73-75) mukaan kansallisten ministeriöiden virkamiehillä on vahva rooli EU-lainsäädännön muodostuksessa. Omat tulokseni tukevat tätä johtopäätöstä.

Tämän tutkimuksen puitteissa ei ollut mahdollista paneutua tarkemmin edellä mainittuihin kategorioihin ja siihen, miten ne vaikuttavat virkamiesten EU-tiedon tarpeeseen, koska aineistoni ei anna siihen mahdollisuutta. Asian täsmällinen selvittäminen olisi vaatinut lomakekyselyä ja tarkempaa kategorisointia. Halusin kuitenkin nostaa ne esiin analyysissäni, koska ne auttavat luomaan kuvaa virkamiesten työkuvista ja EU:n roolista niissä. Niiden kautta voi ymmärtää paremmin myös tarvittavan EU-tiedon luonnetta ja sen tärkeyttä työtehtävien suorittamiselle.

Leckien ja kumppaneiden (1996) kehittämän ammatillisen tiedon hankinnan mallin mukaan työroolit ja niiden sisältämät työtehtävät luovat tiedontarpeen ja käynnistävät tiedonhankintaprosessin. Ne myös muokkaavat tiedontarpeesta ja tiedonhankinnasta yksilöllisen prosessin. Omassa aineistossani tämä näkyy siten, että EU-tiedontarve vaihteli haastateltujen työkuvassa työtehtävien mukaan. Lähes kaikki haastatellut totesivat EU-tiedontarpeen riippuvan työtehtävästä ja että tiedontarpeen suhteen on päiväkohtaisia eroja juuri työtehtävistä riippuen. Lähes kaikilla oli myös tehtäviä, joissa EU-tietoa ei tarvittu. Toisaalta myös tarvittavan tiedon luonne vaihteli tehtävittäin. Jos haluaisimme paneutua tarkemmin virkamiesten EU-tiedon hankintaan, ja jos meitä

kiinnostaisi se, miksi, kuinka ja milloin informaatiota hankitaan, meidän pitäisi mennä syvemmälle työrooleihin ja niiden sisältämiin tehtäviin. (Leckie et al. 1996.)

Tämän tutkimuksen oleellisia tuloksia EU-tiedontarpeen suhteen oli mielestäni kolme. Ensinnäkin se, että kaikki haastatteleman virkamiehet tarvitsivat työssään ainakin joskus EU-tietoa. Edes virkamiehet, joiden työkuva koostui pelkästään kansallisista asioista eivät voineet unohtaa EU:ta ja tarvitsivat siihen liittyvää tietoa. Toinen oleellinen tulos liittyy EU:n vaikutuksesta virkamiesten työnkuvaan ja työn sisältöön. EU ja siihen liittyvä tieto ei ole mikään erillinen ja irrallinen osa työtä vaan useilla virkamiehillä se on työn ydin. Kolmas oleellinen seikka on se, että jotkut virkamiehet eivät vain käytä EU-tietoa vaan itse myös ovat mukana tuottamassa sitä. Virkamiehet työpanoksineen ovat osa niitä prosesseja, joiden lopputuloksena syntyy EU-tietoa.

7.2 Kanavat

Tutkimuksessani tärkeimmiksi tiedonhankintakanaviksi nousivat Eutori eli valtionhallinnon EU-asianhallintajärjestelmä, Internet sekä kollegat. Näiden kolmen yleisyyttä tai paremmuutta on vaikea erotella. Internetillä ja kollegoilla oli selvä rooli jokaisen haastatteleman virkamiehen tiedonhankinnassa. Kaikki eivät käyttäneet Eutoria, mutta toisaalta kaikille sitä käyttäville sillä oli keskeinen rooli Euroopan unioniin liittyvässä tiedonhankinnassa. Kaikilla kolmella kanavalla oli myös useampi ulottuvuus. Eutori oli sekä tiedonhankinnan, tiedon vastaanottamisen että tiedon tuottamisen kanava. Tässä tutkimuksessa Eutori nähtiin tiedonhankinnan kanavana, mutta nämä sen muut funktiot on myös syytä mainita.

Internet sisälsi kaksi aspektia. Ensinnäkin se merkitsi suoraa väylää tiettyihin tiedonlähteisiin, jotka jo tunnettiin ja joihin osattiin suoraan mennä. Lähes jokaisella haastatellulla virkamiehellä oli vakituksessa käytössä yksi tai useampi Internet-sivu tai sivusto. Nämä olivat yleensä EU-instituutioiden sivuja, mutta myös muiden organisaatioiden sivustoja saatettiin hyödyntää. Toisaalta Internet sai merkityksen paikkana, josta voitiin etsiä oikeaa lähdettä tai kartoittaa uutta aihetta hakukoneiden

kautta. Hakukoneista mainittiin Google ja joillekin sen käyttäminen oli mieluisin tapa etsiä EU-tietoa.

Myös kollegat voidaan nähdä kolmella eri tasolla sen mukaan kuinka lähellä oma työpistettä ja organisaatiota he työskentelivät. Jokaisella haastatellulla oli omassa yksikössään kollegoita joilta he saattoivat kysyä tietoa. Näiltä lähellä sijaitsevilta työtovereilta tuntui olevan helpoin kysyä neuvoa tai apua. Useimmat hankkivat tietoa myös kollegoilta muista ministeriöistä. Heidän kanssaan kommunikointiin enimmäkseen muodollisissa yhteyksissä kuten kokouksissa. Kolmannen ryhmän muodostivat kollegat muista maista sekä EU-instituutioiden virkamieskunta. Näin etäällä oleviin kollegoihin koettiin vaikeaksi ottaa yhteyttä esimerkiksi sähköpostilla. Kasvotusten kohtaaminen koettiin usein edellytykseksi jos kanavana tiedonhankinnalle käytettiin ulkomaalaisia kollegoita tai EU-virkamiehiä.

Myös Terran (2009) tutkimuksessa kartoitettiin tiedonhankintakanavia. Hänen tutkimuksessaan suosituimmaksi kanavaksi nousi Internet. Toiseksi suosituin kanava oli kirjasto ja tietokeskukset, joita ei omassa tutkimuksessani esiintynyt lainkaan. Tämä ero johtunee pitkälti tutkittavien erilaisuudesta. Terran tutkimuksen kohteena olivat opettajat, tutkijat ja opiskelijat, jotka etsivät EU:hun liittyvää tietoa. Artikkelista käy ilmi, että vain osa heidän tiedonhankinnasta koski ammatillisia tarpeita. Terran tutkimusjoukko eroaa omastani siinäkin, että tutkittavat eivät ole samalla tavalla sisällä EU-prosesseissa kuin tutkimani virkamiehet. Tästä syystä on hyvin todennäköistä, että heidän etsimänsä tieto on ainakin osittain erilaista kuin omien tutkittavieni ja hankittavan tiedon luonne vaikuttaa luonnollisesti käytettäviin lähteisiin ja kanaviin.

Internetin suosion näissä kahdessa tutkimuksessa voi tulkita kertovan kahdesta asiasta. Ensinnäkin se kertoo siitä, että Internet on nykypäivänä oleellinen tiedonhankinnan kanava, joka on hyvin ihmisten ulottuvilla ja jota osataan laajasti käyttää hyödyksi tiedonhankinnassa. Toiseksi se kertoo myös siitä, että EU-aiheista tietoa on paljon saatavilla Internetistä.

Pezeshki-Radin ja Zamanin (2005) tutkimuksessa tutkittiin iranilaisten

maatalousneuvojen ja maatalousministeriön asiantuntijoiden tiedonhankintakanavia tai oikeammin kommunikointikanavia. Kummassakin ryhmässä tärkeimmäksi kanavaksi nousivat kollegat. Tämä tulos on hyvin linjassa tutkimustulosteni kanssa. Internet ei ollut Pezeshki-Radin ja Zamanin (2005) tutkimuksessa korkealla sijalla kummassakaan ryhmässä. Ainakin osittain tämä selittyy toimintaympäristön erilaisuudella, koska artikkelista käy ilmi, että kaikissa toimipisteissä ei ollut toimivaa Internet-yhteyttä. Leckien ja kumppaneiden (1996) mallissa käytettävissä olevat kanavat ovat yksi tiedonhankintaa muokkaava tekijä. On selvää, että hyvät Internet-yhteydet ja toimivat koneet, sekä monipuoliset lähteet Internetissä ovat muokanneet suomalaisten virkamiesten tiedonhankintakäyttäytymistä samoin kuin vallitsevat olosuhteet ovat muokanneet myös iranilaisten tiedonhankintaa.

Oleellinen piirre haastattelemieni virkamiesten tiedonhankinnassa oli omatoimisuus ja itsenäisyys. He hankkivat tarvitsemansa tiedon pääsääntöisesti itse. Heillä ei myöskään ole käytössään avustavaa henkilökuntaa, jolle he voisivat delegoida tiedonhankintaa. Heidän voidaan sanoa hyödyntävän Wilsonin (1981) lanseeraamista tiedonhankinnan poluista A-luokan polkuja, joissa tiedonhankinta tapahtuu omin päin ilman välittäjää. Kollegoilta kysyminen ja Internetin käyttö menevät tähän kategoriaan. Virkamiehet käyttävät myös D-luokan polkuja hyödyntämällä itsenäisesti erilaisia teknisiä järjestelmiä, tässä tapauksessa Eutoria ja erilaisia tietokantoja.

Tarkasteltaessa virkamiesten tiedonhankintakanavia on syytä muistaa, että he saavat paljon tietoa annettuna. Voidaankin ajatella, että tiedonhankintaa tehdään virkamiesten puolesta aika paljon, sillä he saavat suuren osan tarvitsemistaan aineistoista valmiina erilaisten jakeluiden kautta. Tietoa syötetään heille reaaliajassa siten, että heille ei edes ehdi syntyä tarvetta etsiä tietoa mitään kanavaa pitkin. Jossakin määrin virkamiesten kohdalla on kyse enemmänkin tiedon saamisesta tai vastaanottamisesta kuin sen aktiivisesta hankkimisesta.

7.3 Esteet ja ongelmat

Haastattelemani virkamiehet kokivat yleisesti onnistuvansa hyvin EU:hun liittyvän tiedon hankinnassa. Kukaan ei kokenut joutuneensa koskaan vaikeuksiin siksi, että tarvittavaa tietoa ei olisi löytynyt. EU-tiedonhankinnassa oli kuitenkin joitain toistuvia piirteitä, jotka hankaloittivat tiedonhankintaprosessia. Nämä ongelmat olivat ajan puute, liian suuri lähteiden ja tiedon määrä sekä lähteiden kieli. Mitään näistä ongelmista ei koettu ylitsepääsemättömiksi, mutta ne koettiin selvästi vaikuttavan tiedonhankintaan, koska ne toistuivat usein haastatteluissa.

Ajan puute koettiin suurimmaksi ongelmaksi ja se mainittiin useimmissa haastatteluissa. Virkamiehet kokivat joutuvansa priorisoimaan tiedonhankintaansa voimakkaasti. Ajan puute johtui joko suuresta työmäärästä tai liian nopeista aikatauluista. Myös lähteiden ja tiedon suureen määrään liittyvät ongelmat mainittiin useimmissa haastatteluissa. Koettiin, että Euroopan unioni on laaja ja monimutkainen ja siksi tietoa on useissa lähteissä. Virkamiehillä saattoi joskus olla vaikeuksia löytää oikea lähde. Toisaalta katsottiin, että lähteiden sisältämä tietomäärä oli liian suuri ja vaikeasti hallittavissa. Tiedon ja lähteiden määrän ongelma liittyy oleellisesti ajan puutteeseen; ne koettiin ongelmaksi lähinnä juuri siksi, että lähteiden läpikäymiseen ei ollut riittävästi aikaa.

Kieleen liittyvät ongelmat liittyivät toisaalta käytettyyn terminologiaan ja toisaalta dokumenttien kieleen. Myös dokumenttien käännösten huono laatu tuotti toisinaan ongelmia. Kukaan haastatelluista ei pitänyt kieliongelmia vakavina tai usein toistuvina, mutta toisaalta moni mainitsi asian haastatteluissa joten tulkitseen niillä olevan merkitystä tiedonhankinnan kannalta.

Terran (2009) tutkimuksessa oli osittain samansuuntaisia tuloksia kuin tässä tutkimuksessa. Tiedon suuresta määrästä johtuvat tiedonhankinnan ongelmat nousivat vahvasti esiin myös hänen tutkimuksessaan. Samoin EU-terminologia oli koettu hankalaksi. Terran tutkimuksessa analysoitiin myös sitä, koettiinko ongelmien johtuvan yksilön omista ominaisuuksista ja rajoitteista. Tuloksena oli, että noin puolet ongelmista katsottiin johtuvan yksilöllistä tekijöistä. Jos omaa tulostani tarkastelee tästä

näkökulmasta, voidaan ajatella, että ajan puutteeseen ja tiedon suureen määrään liittyvät seikat ovat yksilöstä riippumattomia ongelmia kun taas kieleen liittyvät tekijät voidaan nähdä yksilön rajoitteista johtuviksi ongelmiksi.

Karunakaran ja Reddy (2012) löysivät neljän tyyppisiä esteitä yhteistoiminnalliselle tiedonhankinnalle. Nämä olivat: 1) Organisaatiotason esteet, 2) teknologiset esteet, 3) yksilötason esteet, 4) tiimitason esteet. Sekä ajan puutteen että tiedon liian suuren määrän voi tulkita kuuluvan organisatoristen esteiden kategoriaan. Ajan puute kertoo huonosti järjestetystä työnjaosta tai alimitoitetusta henkilöstöstä. Tiedon suuri määrä ja sen hajaantuminen puolestaan on Euroopan unionin tasoinen organisatorinen ongelma; järjestelmä on liian monipolvinen ja raskas ja se aiheuttaa vaikeuksia tiedonhankinnassa. Kieleen ja terminologiaan liittyvät esteet voidaan sijoittaa yksilötason kategoriaan. Toisaalta niiden voidaan katsoa olevan myös organisaatiotason esteitä, koska kielen ei pitäisi olla esteenä tasapuoliselle tiedonsaannille organisaation, tässä tapauksessa Euroopan unionin, sisällä.

Wilsonin (1981) ensimmäisessä tiedonhankintaa kuvaavassa mallissa on huomioitu tiedonhankinnan esteet. Ne on jaettu kolmeen kategoriaan: 1) henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvät esteet, 2) työrooliin liittyvät esteet ja 3) toimintaympäristöön liittyvät esteet. Kun oman tutkimukseni tuloksia peilaa näitä kategorioita vasten, voi löytämieni ongelmien tulkita liittyvän tavalla tai toisella niihin kaikkiin. Ajan puute voi olla sekä omaan työrooliin että toimintaympäristöön liittyvä ongelma. Tiedon suuri määrä ja lähteiden laajuus on lähinnä toimintaympäristöön liittyvä ongelma. Kieleen liittyvät seikat voidaan näkökulmasta riippuen nähdä joko henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvinä ongelmina ja toisaalta myös toimintaympäristöä koskevinä ongelmina. Aineistossani esiin tulleita ongelmia pitäisi analysoida syvällisemmin, että voisi sanoa tarkemmin kumman kategorian ongelmia ne ovat. (Wilson 1999, 525.)

Omat tutkimustulokseni ovat suurimmalta osin linjassa myös Nicholasin (1996) nimeämien tiedonhankintaa vaikeuttavien seikkojen kanssa. Omassa analyysissäni näkyi, että yksilölliset ominaisuudet (Nicholasin ensimmäinen aspekti) kuten työkokemus tai kielitaito vaikuttivat tiedonhankinnan onnistumiseen. Hyvin selvä

vaikutus tiedonhankintaan oman aineistoni pohjalta oli ajan puutteella ja tiedon suurella määrällä (toinen ja viides aspekti). Aineistossani ilmeni, että myös pääsy tiedon äärelle (kolmas aspekti) oli joskus ongelmana virkamiehille. Tämä aspekti ilmeni muun muassa niissä kommentteissa, jossa todettiin joidenkin järjestelmien tai Internet -sivujen olevan niin vaikeita, että tarvittavaa tietoa oli vaikea löytää. Vähentyneiden työmatkojen takia koetut ongelmat tiedonhankinnassa kuuluvat myös tähän kategoriaan. Jäädessään pois Brysselissä pidettävistä kokouksista virkamiehet eivät myöskään päässeet hyödyntämään oleellista tiedonlähdettään eli kansainvälisiä kollegoitaan ja EU-virkamiehiä.

8. Lopuksi

Johtopäätöksistä ilmenee, että tämän tutkimuksen tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin aikaisemmissa samoja aiheita käsitelleissä tutkimuksissa. Jokaisessa tutkimuksessa on erilainen aineisto, fokus ja menetelmät, mutta silti niistä sai hyvää vertailupohjaa omalle työlleni. Oma tutkimukseni on suppeampi kuin ne, joita olen työssäni referoinut, mutta oli ilo huomata, että omassa tutkimuksessa on jotain samaa kuin niissä.

Tämä tutkimus on luonteeltaan hyvin kuvaileva ja kartoittava; tarkoitus oli saada käsitys ammatillisen tiedon hankinnan piirteistä verrattain täsmällisesti rajatussa kontekstissa. Koska empiirinen aineistoni on verrattain suppea, tutkimustuloksia ei voida yleistää koskemaan EU-tiedon hankintaa muissa organisaatioissa. Muutenkin aineiston keruussa olisi ollut parantamisen varaa; ensimmäiset haastattelut ovat hieman niukkoja, mutta haastattelujen taso parani onneksi loppua kohti. Mielestäni tutkimus onnistui tavoitteessaan riittävän hyvin; sain vastaukset tutkimuskysymyksiini. Aineistosta olisi saanut irti myös paljon muuta, ja välillä olikin vaikea pysytellä asetetuissa kysymyksissä. Innostuin toisinaan myös asioista, jotka eivät kuulu varsinaisesti edes informaatiotutkimuksen piiriin.

Tutkimuksessa löytyi paljon kiinnostavia asioita ja seikkoja, joita voisi tutkia perusteellisemmin. Tiedonhankinnan esteitä ja ongelmia ei ole tutkittu kovin paljon,

joten niiden tutkimista olisi hyvä jatkaa. Mielenkiintoinen ja rakentava näkökulma jatkotutkimukselle olisi se, miten EU-tiedon hankinnan ongelmiin voidaan puuttua. Toisaalta minua jäi askarruttamaan ajatus siitä, että työmatkojen väheneminen on koettu ongelmaksi tiedonhankinnan kannalta. Samoin kiireen vaikutus tiedonhankintaan ja sitä kautta työn suorittamiseen on kiinnostava kysymys. Näillä molemmilla aiheilla on myös organisatorinen ulottuvuus, koska se kietoutuu yhteen työn tehokkuuden ja tuottavuuden ajatusten kanssa. Toisaalta omat enimmäkseen kuvailevat tulokseni jättävät tilaa myös ongelmien syvällisemmälle ja teoreettisemmalle analyysille.

Aiheeni on ollut todella kiinnostava ja antoisa; koin oppineeni sen parissa paljon niin ammatillisen tiedon hankinnasta kuin tutkimusprosessistakin, mutta myös muusta, kuten virkamiestyöstä ja Euroopan unionista. Tämä mahdollisuus olikin syy juuri tämän aiheen valintaan. Kaiken kaikkiaan koko pro gradu -prosessi on ollut erittäin opettavainen ja suorastaan innostava. En ikinä olisi uskonut sanovani tätä, mutta tämän tutkimuksen tekeminen on ollut todella mukavaa.

Lähteet

Case, Donald O. (2007). Looking for information. A survey of research on information seeking, needs, and behavior. 2nd ed. Amsterdam: Elsevier.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2001). Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 24-42.

Euroopan komissio 2013 http://ec.europa.eu/languages/languages-of-europe/eu-languages_fi.htm Viitattu 28.11.2013.

Euroopan unioni 2013 http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_fi.htm . Viitattu 25.10.2013.

Eurooppatiedotus

http://www.euochdu.fi/public/default.aspx?nodeid=37839&contentlan=1&culture=fi-FI#.UmK_M_vnxov4 Viitattu 24.10.2013.

Europa Direct : http://europa.eu/europedirect/meet_us/index_en.htm Viitattu 14.3.2013.

Haasio, Ari & Savolainen, Reijo (2004). Tiedonhankintatutkimuksen perusteet. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Järvinen, Hanna (2012). Asiakirjat hukassa? Eutorin käyttäjien käyttämät tiedonhankintakanavat. Pro gradu-tutkielma. Tampereen Yliopisto.

Karunakaran, Arvind & Reddy, Madhu (2012). Barriers to collaborative information seeking in organizations. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*. 49: 1–10.

Kumpulainen, Sanna & Järvelin, Kalervo (2011). Barriers to task-based information access in molecular medicine. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 63(1):86-97.

Leckie, Gloria J. (2005). General model of the information seeking of professionals. Teoksessa: Fisher, Karen E., Erdelez, Sandra & McKechnie, Lynne (E.F.) (toim.) *Theories of information behavior*. Medford, New Jersey: Information Today, Inc. pp. 158-163.

Leckie, Gloria J., Pettigrew, Karen E. & Sylvain Christian (1996). Modeling the information seeking of professionals: a general model derived from research on engineers, health care professionals, and lawyers. *The Library Quarterly*, 66(2), 161-193.

Lehto, Sini (2012). Ammatillinen tiedonhankinta Espoon kaupunginarkistossa. Pro gradu-tutkielma. Tampereen Yliopisto.

Lindström, Peter (2004). Tiedonhankinta Suomen Pankin tutkimus- ja selvitystyössä. Tampere: Tampereen yliopisto. Yliopistopaino. (Finnish Information Studies; 21).

Nicholas, David (1996). *Assessing information needs: tools and techniques*. London: Aslib.

Pezeshki-Rad, G. & Zamani, N. (2005). Information-seeking behaviour of Iranian extension managers and specialists. *Information Research* 10(3) paper 229 (Saatavissa: <http://InformationR.net/ir/10-3/paper229.html>).

Ruonala, Marko (2011). EU-perusteos. Helsinki: Ulkoasianministeriön Eurooppatiedotus.

Savolainen, Reijo (2006). Tiedontarpeet ja tiedonhankinta. Teoksessa: Mäkinen, Ilkka (toim.) Tiedon tie. Johdatus informaatiotutkimukseen. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy. s. 73-106.

Terra, Ana Lúcia (2009). The need for information literacy skills among users of European Union information. In 17th annual BOBCATSSS symposium (Bobcatss 2009), Porto (Portugal), 28-30 January 2009. (Unpublished) [Conference Paper] Ladattu 12.3.2013 osoitteesta <http://eprints.rclis.org/12938/>

Valtioneuvosto <http://valtioneuvosto.fi/eu/suomi-ja-eu/asioiden-kasittely/fi.jsp> Viitattu 24.10.2013

Viinamäki, Olli-Pekka (2007). Eurooppahallinto ja Suomi. Gaudeamus: Helsinki.

Wilson, T.D. (1981). On user studies and information needs. The Journal of Documentation 37(1), 3-15.

Wilson, T.D. (1999). Models in information behaviour research. The Journal of Documentation 55(3), 249-270.

Wilson, T.D. (2005). Evolution on information behavior modeling: Wilson's model. Teoksessa: Fisher, Karen E., Erdelez, Sandra & McKechnie, Lynne (E.F) (toim.) Theories of information behavior. Medford, New Jersey: Information Today, Inc. pp. 31-36

Liite 1

Haastattelurunko:

1. Taustatiedot

- Kerro lyhyesti koulutuksesi ja työtaustasi
- Minkä ikäinen olet?
- Kuinka pitkään olet työskennellyt nykyisessä työssäsi?
- Kuvaile lyhyesti keskeisimmät työtehtäväsi ja vastuualueesi

2. EU-tiedon tarve

- Kuinka usein tarvitset työssäsi EU:hun liittyvää tietoa?
- Vaihteleeko tämä työtehtävien mukaan?
- Millaisissa työtehtävissä tarvitsen EU-tietoa?
- Millaista EU-tietoa haet?
- Seuraatko jotain asiaa tai jotain lähdettä jatkuvasti?

3. Kanavat

- Mistä etsit EU:hun liittyvää tietoa?
- Käytätkö usein eri lähteitä saman tiedon etsintään?
- Millä tavalla mieluiten etsit EU:hun liittyvää tietoa?
- Miksi juuri nämä mainitsemasi lähteet ovat hyödyllisiä ja toimivia?
- Onko jotain lähdettä, jota pyrit viimeiseen asti välttämään?
- Etsiikö joku tietoa puolestasi? Miksi?
- Millaisissa tilanteissa annat tiedonhankinnan toisen tehtäväksi?
- Millä tavoin tämäntyyppinen tiedonhankinta tapahtuu?
- Onko tavoissasi etsiä EU-tietoa tapahtunut muutoksia?
- Jos muutoksia on tapahtunut, mistä arvelet niiden johtuvan? Ovatko muutokset myönteisiä vai kielteisiä?

4. Esteet ja ongelmat

- Löydätkö yleensä helposti tarvitsemasi tiedon?
- Mikä on vaikeinta EU-tiedon hankinnassa?
- Mistä nämä vaikeudet johtuvat?
- Mitä teet, jos et löydä tarvitsemaasi tietoa?
- Voiko tästä seurata ongelmia?
- Kuvaile jokin yksittäinen kerta, jolloin et onnistunut löytämään tarvitsemaasi tietoa tai tiedonhankinnassa oli suuria ongelmia.
- Oletko osallistunut EU-tiedonhankinnan koulutukseen/opastukseen?
- Jos olet, oliko siitä hyötyä?
- Jos et, toivoisitko, että semmoinen mahdollisuus olisi?

5. Lopuksi

- Haluatko lisätä vielä jotain lisättävää haastattelun aiheisiin?
- Haluatko antaa palautetta haastattelusta? Sana on vapaa!

Liite 2

EU-tietolähteet:

- 1) EU:n lainsäädäntö (EUR-lex)
- 2) Parlamentin mietinnöt komission direktiiviesityksistä ja äänestyspäätökset niistä (vrt. valiokunnat)
- 3) Muut parlamentin asiakirjat (esityslistat, istuntopöytäkirjat jne..)
- 4) Euroopan unionin neuvoston päätelmät (päätöksiä direktiiviehdotuksista, poliittisia linjauksia)
- 5) Komission työohjelmat ja viikkokokousten esityslistat ja päätökset (mitä tapahtuu milloinkin)
- 6) Komission direktiivit (puitelait, joita kansallinen lainsäädäntö soveltaa)
- 7) Komission asetukset (voimassa sellaisenaan jäsenmaissa)
- 8) Komission päätökset (sitova, koskien tiettyä maata tai yritystä)
- 9) Komission vihreät ja valkoiset kirjat (taustaa direktiivien säätämiseen valmisteluprosessissa)
- 10) Eurooppa -neuvoston päätelmät (yleinen poliittinen linja, painopisteet)
- 11) Virastojen alakohtaiset aineistot (ohjeistukset, yms. julkaisut)
- 12) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnot direktiiviesityksistä, tiivistelmät istunnoista, vuosikertomukset
- 13) Alueiden komitean lausunnot direktiiviesityksistä
- 14) Euroopan tuomioistuimen päätökset
- 15) Euroopan keskuspankin aineistot
- 16) Muut aikataulut
- 17) Tilastotieto (Eurostat)
- 18) Muuta?